

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. เยาวชนในสถานพินิจ
2. ความก้าวร้าว
3. การรับข้อมูลเชิงบวกในระดับจิตใต้สำนึก

เยาวชนในสถานพินิจ

เมื่อมีการจับกุมเยาวชนจากการกระทำผิดที่อาจเกิดขึ้นในรูปแบบของการกระทำผิด ซึ่งหน้า หรือการกระทำผิด โดยมีผู้เสียหายตัว ผู้จับกุมอันได้แก่ตำรวจจะต้องแจ้งการจับกุม ไปยัง ผู้อำนวยการสถานพินิจในท้องที่นั้น ๆ และต้องแจ้งบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เยาวชน อาศัยอยู่ด้วยโดยทันที หลังจากนั้นพนักงานสอบสวนต้องดำเนินการสอบสวนให้เสร็จสิ้นภายใน 24 ชั่วโมง หลังการสอบปากคำและพยานกำหนด 24 ชั่วโมง เยาวชนผู้กระทำความผิดจะถูกส่งตัวไป ยังสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ผู้อำนวยการสถานพินิจจะดำเนินการจ่ายสำนวนไปยัง พนักงานคุมประพฤติ เพื่อดำเนินการพูดคุยสัมภาษณ์เกี่ยวกับประวัติความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อม บ้าน และโรงเรียน โดยจะต้องออกไปสืบเสาะดูให้เห็นจริง โดยจะต้องทำการสืบเสาะให้เสร็จสิ้น ภายใน 18 วัน นับตั้งแต่วันที่ตำรวจส่งเรื่องการจับกุมเยาวชนมาให้ เพื่อที่จะได้ข้อมูลมาวิเคราะห์ พิจารณาประกอบการกระทำผิดของเยาวชน ว่ากระทำความผิดจริงหรือไม่ นอกจากนี้เยาวชนจะถูก ส่งตัวไปหาแพทย์เพื่อตรวจสภาพร่างกาย ในกรณีที่เยาวชนมีพฤติกรรมแสดงให้เห็นว่า มีความผิด ปกติด้านจิตใจ เยาวชนจะถูกส่งตัวไปหาจิตแพทย์เพื่อตรวจเช็คสภาพทางจิต และในกรณีที่เยาวชน ไม่ประกันตัว และถูกควบคุมตัวในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน พนักงานคุมประพฤติ จะสังเกตศึกษาพฤติกรรม แล้วรวบรวมข้อมูลทั้งหมด จากพนักงานคุมประพฤติ แพทย์ และ/หรือ จิตแพทย์ มาทำการประมวลข้อมูลที่ได้ เป็นรายงานของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เกี่ยวกับลักษณะทางบุคลิกภาพ สาเหตุการกระทำผิด วิธีการดำเนินการแก้ไขเป็นต้น ผู้อำนวยการ สถานพินิจ จะเป็นผู้สรุปเสนอความคิดเห็นดังกล่าว ไปยังพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือ ศาลคดีเด็กและเยาวชน

การสืบเสาะข้อเท็จจริงถือเป็นหน้าที่โดยตรงของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เพื่อรายงานต่อศาลประกอบการพิจารณาตรวจพินิจและประมวลข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเยาวชนที่

กระทำความผิด นอกจากนี้ยังมีหน้าที่รับเยาวชนไว้คุ้มครองประพฤติดหรือผิดกอบรม ตามคำสั่งของศาล การบริหารภายในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ หัวหน้า หน่วยงานบริหารงานควบคุมเยาวชน พนักงานคุมประพฤติ พนักงานสังคม ครู แพทย์ และจิตแพทย์ เป็นต้น (โสภ ฆปลิมันน์, 2536)

สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ก่อตั้งขึ้นบนหลักการว่า สาเหตุการกระทำผิด ของเยาวชนนั้น เนื่องจากความอ่อนแอต่อสติปัญญาและความรับผิดชอบ เป็นเหตุให้ถูกชักจูง ให้กระทำความผิดโดยง่าย เยาวชนบางคนเกิดมามีโรคทางพันธุกรรม ร่างกายหรือจิตใจไม่สมประกอบ ทำให้ขาดสติการควบคุมตนเอง บางคนเกิดมาในครอบครัวที่ไม่สงบสุข ครอบครัวแตกแยกหรือ เป็นเด็กกำพร้า ไม่ได้ได้รับการเอาใจใส่อบรม และยังได้รับความกระทบกระเทือนทั้งทางร่างกาย และจิตใจ จากสภาพแวดล้อมในครอบครัวและสังคม จนทำให้เกิดความผิดปกติทางจิตใจ ซึ่งเป็น บ่อเกิดความคิดและพฤติกรรมอันเป็นเหตุแห่งการกระทำผิด ดังนั้นวัตถุประสงค์ของทางสถาน- พินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจึงมุ่งไปในทางสงเคราะห์ บำบัด แก้ไขปัญหา และพฤติกรรม ต่าง ๆ ของเยาวชนที่หลงกระทำผิดกฎหมาย มากกว่าการลงโทษทางอาญา เพื่อให้เยาวชนเหล่านั้น กลับตนเป็นคนดี และสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ในที่สุด ดังนั้นการศึกษาทำความเข้าใจ เยาวชนแต่ละคนในฐานะเป็นปัจเจกชน โดยการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับ พฤติกรรมและลักษณะบุคลิกภาพ จะเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การฝึกอบรม และการฟื้นฟูเป็น ไปอย่างมีประสิทธิภาพ (ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง, 2537, หน้า 34)

อรพรรณ เล้าหัดพงษ์บุรี (2535) ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ภูมิหลังและบุคลิกภาพของ เยาวชนชาย ซึ่งเข้ารับการฝึกวิชาชีพในหน่วยวิชาชีพต่าง ๆ ภายในสถานฝึกและอบรมบ้านกรูณา และบ้านอุเบกขาพบว่า ก่อนการถูกจับกุมเยาวชนส่วนใหญ่ออกจากโรงเรียนแล้ว โดยมีพื้นฐานความรู้ ในระดับประถมศึกษา และไม่ได้มีการประกอบอาชีพมาก่อน ในด้านครอบครัวเยาวชนส่วนใหญ่ มาจากครอบครัวที่บิดามารดาอยู่ด้วยกัน บิดามารดามีการศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบ อาชีพรับจ้าง สภาพเศรษฐกิจของครอบครัวอยู่ในระดับปานกลาง ในด้านบุคลิกภาพพบว่าเยาวชน ชายส่วนใหญ่ มีบุคลิกภาพแบบต่อต้านสังคม คิดเป็นร้อยละ 74.37 เยาวชนเหล่านี้จะมีอารมณ์ อ่อนไหวง่าย ละเอียดอ่อน ส่วนมากไม่กล้าแสดงออก รองลงมาจะมีบุคลิกภาพเก็บตัวคิดเป็น ร้อยละ 70.04 เยาวชนเหล่านี้จะมีลักษณะไม่เข้าร่วมสังคม เก็บตัวไม่ยุ่งเกี่ยวกับผู้อื่น กลุ่มสุดท้าย จะมีบุคลิกภาพแปรปรวนคิดเป็นร้อยละ 69.68 เยาวชนเหล่านี้จะมีลักษณะผิดปกติทางอารมณ์ เปลี่ยนแปลงง่าย ความคิดสับสน มีอาการย้ำคิดย้ำทำ ขาดสมาธิ วิตกกังวล มีทัศนคติต่อตนเองไม่ดี มีความกระตือรือร้นมากเกินไป จึงทำให้ไม่มีสมาธิ ไม่สามารถประสบผลสำเร็จตามที่หวัง เช่นเดียวกับ ปริญา จันทรสุริยา (2538) ที่พบว่าเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ที่กระทำความผิด จะมีพื้นฐาน

การศึกษาที่ไม่สูงนักคือ มีพื้นความรู้ในระดับประถมศึกษาเช่นเดียวกับพ่อแม่ เขาวชนเหล่านี้ถูกเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิด แต่กลับถูกดูค่าเพียงเล็กน้อยเมื่อกระทำความผิด และมักแสดงปฏิกิริยาเมินเฉย ไม่สนใจใครเมื่อโกรธ

ชัตติยา รัตนดิลก (2539) ได้ศึกษาลักษณะบุคลิกภาพของเขาวชนที่กระทำความผิด พบว่าเขาวชนส่วนใหญ่มีเชาว์ปัญญาอยู่ในระดับที่ปกติ เพียงพอในการเรียนรู้ที่จะแก้ไขปัญหา และมีศักยภาพในด้านความมีเหตุผล แต่สาเหตุของการกระทำความผิดนั้น อาจเป็นผลจากปัญหาทางอารมณ์ เช่นความรู้สึกมีปมด้อย ปัญหาในการปรับตัว มีความผิดปกติทางอารมณ์ ขาดการอบรมศีลธรรม จรรยา จึงทำให้ถูกชักจูงจากผู้อื่นได้ง่าย

กรด ประชุมสุข (2543) ได้ทำการศึกษาถึงอิทธิพลของรายการโทรทัศน์ต่อการกระทำผิดของเขาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลางพบว่า เขาวชนส่วนใหญ่ชอบชมรายการการแข่งขันรถยนต์และรถจักรยานยนต์ มวยไทย และข่าวต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับหายนภัยและวิกฤตการณ์ที่มีความรุนแรง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความก้าวร้าวในเขาวชนเหล่านี้ อีกทั้งยังเป็นแนวโน้มที่แสดงให้เห็นความรุนแรงในการก่ออาชญากรรมอีกด้วย

ในขณะที่เนาวรัตน์ เถลิสมศรี (2543) ได้ศึกษาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กและเขาวชนที่กระทำความผิด พบว่าเด็กและเขาวชนหญิง มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอันได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความอดทนอดกลั้น ความไม่ประมาท ความเมตตากรุณา และการใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหา มากกว่าเขาวชนชาย และยังพบอีกว่าเด็กและเขาวชนที่กระทำความผิดเหล่านี้ มีพื้นความรู้ทางศีลธรรมมีทัศนคติเชิงจริยธรรมสามารถแยกได้ว่า อะไรถูก อะไรผิด อะไรคือสิ่งที่ควรทำแต่การกระทำกลับไม่สอดคล้องกับความรู้ สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากการขาดการศึกษา การอบรมเลี้ยงดูที่อบอุ่น ครอบครัวแตกแยก ความยากจน และการขาดสิ่งแวดล้อมที่ดี รวมทั้งสภาพสังคมปัจจุบันที่มีกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

จากงานวิจัยและการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น จึงพอสรุปได้ว่าเด็กและเขาวชนที่กระทำความผิดส่วนใหญ่มีบุคลิกภาพแปรปรวน ไม่มีความมั่นใจตนเอง รุนแรงแบบเงิบ ก้าวร้าว เก็บกด ไม่สมวัย และต่อต้านสังคม แต่มีระดับเชาว์ปัญญาในระดับที่ปกติ และมีทัศนคติเชิงจริยธรรมเช่นเดียวกับคนทั่วไป แต่ได้กระทำความผิดไปทั้งๆ ที่รู้ว่าไม่สมควร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะขาดการอบรม กล่อมเกลา ปลูกฝัง ตลอดจนการฝึกให้รู้จักควบคุมอารมณ์อย่างเหมาะสม

ความก้าวร้าว

ความก้าวร้าวคือ การกระทำเพื่อสนองตอบอารมณ์โกรธ ซึ่งอาจเกิดจากความรู้สึกสูญเสีย ความภาคภูมิใจ ผิดหวังหรือจากความรู้สึกที่ไม่เป็นมิตร นอกจากความรู้สึกเหล่านี้แล้ว บุคคลยังอาจใช้วิธีการแสดงความโกรธโดยไม่รู้ตัว ในการดำเนินผู้อื่นเพื่อปกป้องขอบพ้องของตนเอง หรือกดขี่ผู้อื่นเพื่อยกย่องตนเอง หรือเพื่อปกป้องความรู้สึกอื่น เช่น ความกลัว ความอับอาย เป็นต้น ความก้าวร้าวแสดงออกด้วยการโจมตีที่ตัวบุคคลหรือกลุ่มคน ด้วยวาจา เช่น การพูดจาดูถูกเหยียดหยาม คำทอ โหยหวน หรือด้วยการกระทำเช่น การทำกริยาหยาบคาย หรือการทำร้ายร่างกาย เป็นต้น (Ladd, 1966)

คาแกนและเซกัล (Kagan & Segal, 1988, p. 633) ได้ให้ความหมายของความก้าวร้าวไว้ว่า เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากแรงจูงใจที่ไม่เป็นมิตร ไม่พอใจ เคียดแค้น ซึ่งแสดงออกในลักษณะตั้งแต่ทะเลาะวิวาทไปจนถึงการทำร้าย เป็นการกระทำทางวาจาหรือทางกายที่มีความตั้งใจจะทำร้าย ให้ได้รับความเจ็บปวด หรือทำลายให้ได้รับความเสียหาย (Zimbardo, 1985, p. 64) เช่นเดียวกับเวิร์ตแมนและคณะ (Wortman, et al., 1992, p. 608) ที่ให้ความหมายของความก้าวร้าวว่าเป็นการกระทำที่มีเจตนาที่จะทำร้ายหรือทำลาย ผู้อื่นให้ได้รับความเสียหาย หรือความเจ็บปวดทางกายหรือทางจิตใจ

สรุปได้ว่า ความก้าวร้าวเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากแรงขับภายใน เช่น แรงจูงใจ ความตั้งใจ และเจตนาที่จะทำร้ายหรือทำลาย งานวิจัยครั้งนี้ใช้คำนิยามที่สังเคราะห์จากการค้นคว้าที่กล่าวมาข้างต้น โดยให้ความหมายของความก้าวร้าวว่า หมายถึงเจตนาที่ต้องการทำร้ายหรือทำลาย ผู้อื่นหรือตนเองให้ได้รับความเสียหาย หรือความเจ็บปวดทางกายหรือทางจิตใจ โดยกระทำด้วยวาจา หรือด้วยการกระทำ ซึ่งเจตนาเป็นแรงจูงใจภายในที่ไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง แต่สามารถประเมินได้จากการกระทำ หรือการประเมินตัวเอง เช่น ถ้าบุคคลบอกว่าเกลียดคนหนึ่งที่ช่างฟ้อง ถ้าสบโอกาสเมื่อไหร่ก็จะแอบหยิก หรือไม่ชอบเพื่อนคนนี้ ถ้าพบเห็นเมื่อใดก็จะพูดจาเสียดสีเสมอ ซึ่งการแสดงออกเหล่านี้บ่งบอกถึงความก้าวร้าวที่อยู่ภายในบุคคลคนนั้น

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความก้าวร้าว

1. ทฤษฎีสัญชาตญาณความก้าวร้าว (instinct theories of aggression)

ฟรอยด์ (Freud) เป็นนักจิตวิทยาคนแรกๆ ที่เชื่อว่า มนุษย์เกิดมาพร้อมกับสัญชาตญาณแห่งความตาย หรือสัญชาตญาณแห่งความก้าวร้าว เพราะบางครั้งมนุษย์กระทำทารุณกรรมต่อผู้อื่น เช่น การใช้ความรุนแรง การทำสงครามและการฆ่าตัวตาย เพื่อตอบสนองความพึงพอใจของตนเอง ตามกลวิธีพื้นฐานทางจิตใจของมนุษย์ (ยศ สันตสมบัติ, 2538) ความก้าวร้าวยังเป็นแรงขับที่กระตุ้น

ให้เกิดพฤติกรรม การแสดงออกอาจจะกระทำโดยตรง เช่น การตะโกนคำ ต่อช เตะ เป็นต้น หรือแสดงออกทางอ้อม เช่น ชัดขึ้นคือดิ่งหรือการชมการแข่งขันชกมวย เป็นต้น ความก้าวร้าวยังอาจเกิดจาก ความคับข้องใจที่ถูกขัดขวางการแสวงหาความสุขและหลีกเลี่ยงความทุกข์ก่อให้เกิดความโกรธ และกลายเป็นความก้าวร้าวในที่สุด (Eron, 1994) และเพื่อความอยู่รอดทั้งมนุษย์และสัตว์ต่างก็มีสัญชาตญาณแห่งความก้าวร้าว ในการปกป้องดินแดน ครอบครัว และเพื่อการดำรงอยู่ของเผ่าพันธุ์ ปกป้องทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เป็นปัจจัยที่ทำให้การแสดงออกของแต่ละคนแตกต่างกันออกไป ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า มนุษย์ทุกคนมีความก้าวร้าวอยู่ภายใน ซึ่งจะมีมากหรือน้อยต่างกันเท่านั้น

2. ทฤษฎีความคับข้องใจ-ความก้าวร้าว (frustration-aggression theory)

ในปี 1939 ได้มีการพัฒนาแนวความคิดของกลุ่มจิตวิเคราะห์เกี่ยวกับสัญชาตญาณแห่งความก้าวร้าว ไปสู่แนวความคิดที่เป็นรูปธรรมของพฤติกรรมที่สามารถสังเกต ทดสอบ และนำไปสู่การวิจัย นักวิจัยกลุ่มนี้คือ คอลลาร์ด ดูบ มิลเลอร์ และเซียส์ (Dollard, Doob, Miller & Sears) ได้ตั้งทฤษฎีความคับข้องใจ-ความก้าวร้าว (frustration-aggression theory) ขึ้น ในปี 1939 เทเลอร์ (Taylor, 1986) ได้อธิบายแนวความคิดของนักวิชาการกลุ่มนี้ว่า ความคับข้องใจเป็นตัวกระตุ้น ที่ก่อให้เกิดแนวโน้ม หรือเป็นแรงขับให้เกิดความก้าวร้าว ยกตัวอย่างเช่น เมื่อบุคคลเกิดความรู้สึกไม่พอใจ หรือคับข้องใจเนื่องจากถูกทำร้าย ดูถูก หลอกหลวง หรือ โดนกลั่นแกล้งโดยเจตนา ความรู้สึกเหล่านี้จะกระตุ้นความโกรธและความก้าวร้าว ความคับข้องใจจะเพิ่มมากขึ้น ถ้ามีอุปสรรคมาขัดขวางไม่ให้บรรลุ เป้าหมายที่ตั้งเอาไว้ หรือขัดขวางไม่ให้สมปรารถนาทั้ง ๆ ที่มีความรู้สึกถึงความสำเร็จน้อยอยู่แล้วแต่เื้อม หรือมีความรู้สึกที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม หรือนำความรู้สึกส่วนตัวเข้าไปเกี่ยวข้องมากเกินไป ดูบ และ มิลเลอร์ ได้ยกตัวอย่างเด็กชายวัยรุ่นคนหนึ่งที่จะเลาะกับน้องสาวของตนเองอย่างรุนแรง ภายหลังจากที่เขาทราบว่า เขาไม่สามารถไปเที่ยวตามที่วางแผนไว้ เนื่องจากเพื่อนของเขาล้มป่วยลง นอกจากนี้ความคับข้องใจยังก่อให้เกิดปฏิกิริยาทางร่างกาย อันได้แก่ ความดันโลหิตสูง เหงื่อออก และสูญเสียพลังงาน ซึ่งส่งผลเสียต่อสุขภาพ

3. ทฤษฎีสัญญาณความก้าวร้าว (cue-elicited aggression theory)

เบอร์โรวิทซ์ (Berkowitz, 1973) ก็มีความเห็นว่า ความคับข้องใจเป็นเพียงแรงกระตุ้นให้บุคคลเกิดความรู้สึกที่จะแสดงความก้าวร้าว โดยกล่าวไว้ว่าสิ่งเร้าที่ไม่พึงประสงค์ จะกระตุ้นปฏิกิริยาภายในร่างกาย ความคิด และความจำเกี่ยวกับเหตุการณ์ หรือประสบการณ์ความก้าวร้าวที่เคยประสบปฏิกิริยาภายในดังกล่าวเป็นปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นเองโดยอัตโนมัติ ไม่ผ่านกระบวนการทางความคิด เป็นการโต้ตอบทางอารมณ์ หรือความโกรธ ซึ่งเป็นความรู้สึกที่จะทำให้บุคคลแสดงความก้าวร้าวออกมา สิ่งเร้าที่ไม่พึงประสงค์นี้จะป็นอะไรก็ได้ ยกตัวอย่างเช่น กลิ่นเหม็น อุณหภูมิ

ห้อง ควันบุหรื ภาพที่ชวนขยี้แซง การถูกลงโทษ ความไม่สะดวกสบาย หรือแม้กระทั่งความรู้สึกที่อยากจะลงโทษผู้อื่น แต่การแสดงความก้าวร้าวออกมานั้นขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของสิ่งเร้าที่กระตุ้นให้เกิดความก้าวร้าว ยกตัวอย่างเช่น ถ้าเกิดความคับข้องใจน้อย แต่สิ่งเร้ากระตุ้นมาก ก็เกิดความก้าวร้าวได้ หรือถ้าเกิดความคับข้องใจมาก แต่สิ่งเร้ากระตุ้นน้อย ความก้าวร้าวก็อาจไม่เกิด

4. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (social learning theory)

แบนดูรา (Bandura, 1983) ก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า ความคับข้องใจไม่ได้เป็นบ่อเกิดของความก้าวร้าวเพียงอย่างเดียว แต่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในหลายรูปแบบ ความก้าวร้าวยังสามารถเกิดจากประสบการณ์การเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่นการสังเกต การจดจำพฤติกรรมที่ตัวแบบแสดง หรือการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เช่นการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวแล้วได้รับรางวัลหรือการลงโทษ การได้รับแรงเสริมจะทำให้ความก้าวร้าวคงอยู่เพราะแรงเสริมจะทำหน้าที่ให้ข้อมูล และเป็นแรงจูงใจให้บุคคลแสดงความก้าวร้าวออกมา (Bandura, 1983)

แบนดูรา รอสส์ และรอสส์ (Bandura, Ross & Ross, 1961) ได้ทำการทดลองกับเด็กก่อนวัยเรียนจำนวน 72 คน เป็นเด็กชาย 36 คน และเด็กหญิง 36 คน โดยมีอายุเฉลี่ย 52 เดือน โดยแบ่งออกเป็นกลุ่มทดลอง 2 กลุ่ม เด็กในกลุ่มที่ 1 จะชมภาพการเล่นกับตุ๊กตา (bobo doll) ที่รุนแรงเช่น ตบตี และต่อย พร้อมกับกล่าววาจาที่ก้าวร้าว เช่น ต่อยให้คว่ำไปเลย เสยที่จมูกเลย หรือเตะให้กระเด็นไปเลย เป็นเวลา 10 นาที ส่วนอีกกลุ่มจะได้ชมภาพการเล่นที่ไม่รุนแรง ผลปรากฏว่า เด็กที่เห็นภาพการเล่นที่รุนแรง จะแสดงความก้าวร้าวมากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้เห็น และยังพบอีกว่าเด็กชายมีการเล่นที่ก้าวร้าวกว่าเด็กหญิง

ดังนั้นการที่บุคคลรับรู้และแปลความหมายจากสิ่งแวดล้อม จึงเป็นตัวกำหนดหรือเป็นเครื่องชี้แนะให้บุคคลแสดงปฏิกิริยาตอบสนองด้วยความก้าวร้าว หรือด้วยพฤติกรรมอื่น ฮูสแมน (Huesmann, 1988) และเอเร็น (Eron, 1987) เชื่อว่าพฤติกรรมทางสังคมถูกควบคุมจากข้อมูลที่ถูกสังมจากประสบการณ์ในวัยเยาว์ ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ การสังเกต การได้รับแรงเสริม หรือจากประสบการณ์จริง ข้อมูลเหล่านี้จะถูกแปลความหมาย ทดสอบ และเก็บสะสมในหน่วยของความทรงจำ ซึ่งจะถูกนำออกมาใช้เป็นเครื่องชี้แนะ หรือกำหนดพฤติกรรม ดังนั้นถ้าหากในวัยเยาว์ไม่สามารถรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานทางสังคม วิธีการสมาคมกับผู้อื่น หรือการแก้ปัญหาทางสังคม เมื่อเด็กเติบโตขึ้นก็มักจะใช้ความก้าวร้าวในการแสดงออกและแก้ไขปัญหา

ประเภทของความก้าวร้าว

ความก้าวร้าวของสัตว์จะแสดงออกทางกายและมีลักษณะของการกระทำที่แสดงออกโดยตรงซึ่งก็คือการต่อสู้ที่สะท้อนให้เห็นความเจ็บปวดและความเสียหาย แต่ความก้าวร้าวของสัตว์ถูกจำกัดด้วย ฟัน กงเล็บ และอาวุธตามโครงสร้างทางธรรมชาติ แต่ความก้าวร้าวของมนุษย์สามารถแสดงออกในหลายลักษณะ และเพื่อชดเชยข้อจำกัดของ เวลา สถานที่และอาวุธตามโครงสร้างทางธรรมชาติ มนุษย์ จึงได้ประดิษฐ์อาวุธที่สามารถสร้างความเสียหายได้มากกว่า ฟัน หรือกรงเล็บ หรือแม้แต่การใช้คำพูดแทนการ “กัด” (bite) หรือใช้การหน่วงเหนี่ยว โดยการปล่อยลมออกจากยางรถยนต์ที่มาจอดขวางทางเข้าออกเป็นต้น การขัดขืน ไม่ปฏิบัติตามก็จัดเป็นความก้าวร้าวด้วยเช่นกัน

ประเภทของความก้าวร้าวของมนุษย์สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ ความก้าวร้าวทางกาย-วาจา (physical-verbal) ความก้าวร้าวที่มีการกระทำ-ไม่มีการกระทำ (active-passive) และความก้าวร้าวที่แสดงออกโดยตรง-ทางอ้อม (direct-indirect) ดังภาพที่แสดงอยู่ด้านล่างนี้ (Buss, 1963)

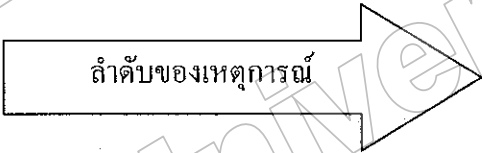
ตารางที่ 1 แสดงประเภทของความก้าวร้าว

ความก้าวร้าวที่มีการกระทำ (active)			ความก้าวร้าวที่ไม่มีการกระทำ (passive)	
ทางตรง		ทางอ้อม	ทางตรง	ทางอ้อม
กาย (physical)	ต่อสู้	ล้อเลียน กักขัง หน่วงเหนี่ยว	ขัดขวาง	ปฏิเสธที่จะกระทำ การใด ๆ
	วาจา	สบประมาท ดูถูก นินทาว่าร้าย	ไม่พูด	ปฏิเสธด้วยวาจา หรือเขียน
(verbal)				

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า ความก้าวร้าวที่ปราศจากการกระทำและแสดงออกทางอ้อม เป็นความก้าวร้าวที่มีความรุนแรงหรืออันตรายน้อยที่สุด ยกตัวอย่างเช่น การถูกบังคับให้นั่งเก้าอี้เลข ๆ หรือการต่อต้านโดยไม่ทำตามคำสั่ง เป็นต้น ความก้าวร้าวประเภทนี้บางทีคลุมเครือไม่ชัดเจน จนบางครั้งไม่สามารถแบ่งแยกได้ ดังนั้นเพื่อความชัดเจนจึงแบ่งพฤติกรรมออกเป็น 2 กลุ่มตามสิ่งเร้าที่กระตุ้นให้เกิดการกระทำ ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงสิ่งเร้าที่กระตุ้นให้เกิดการกระทำ

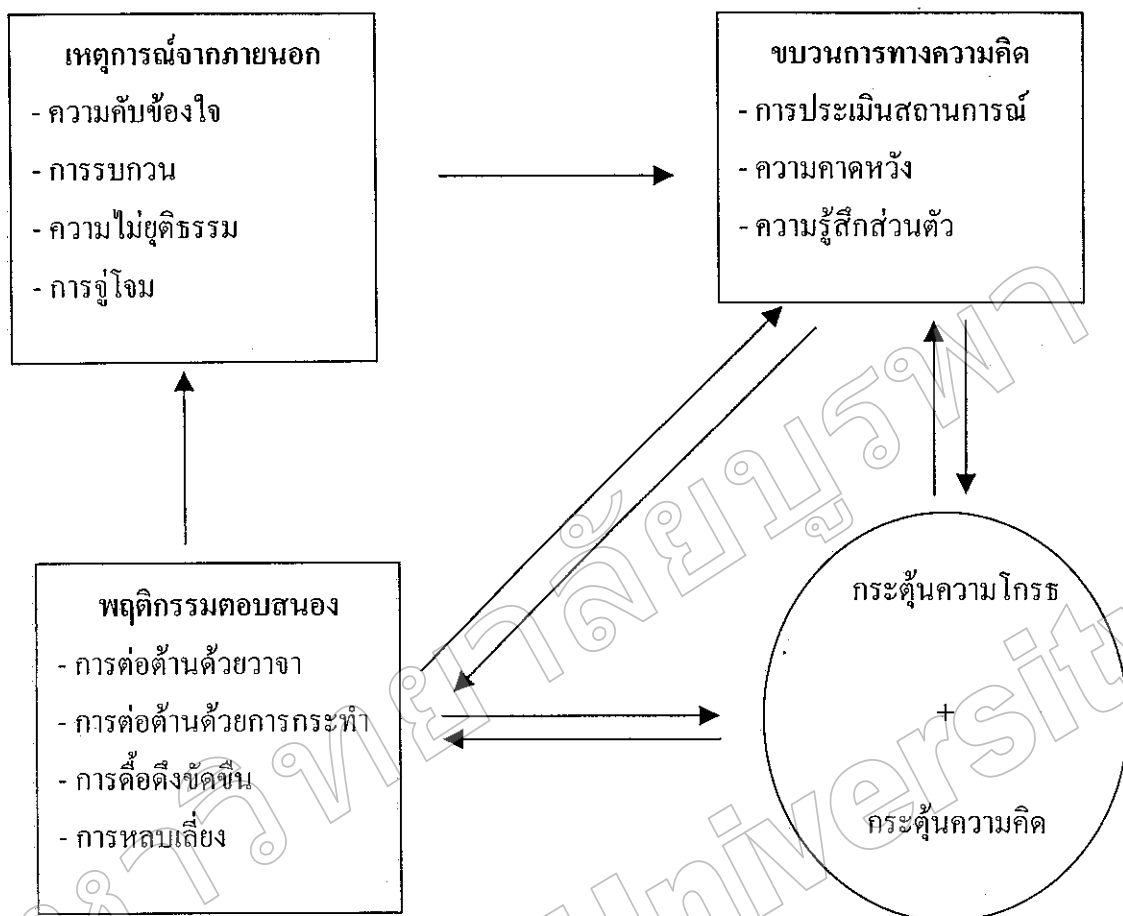
	สิ่งเร้า	อารมณ์	การตอบสนอง	ความมุ่งหมาย
ความโกรธ-ความก้าวร้าว	สิ่งเร้าที่กระตุ้น ความโกรธ เช่น การดูถูกเหยียดหยาม การจู่โจม	โกรธ	ก้าวร้าว	ทำให้เหยื่อได้รับ ความเดือดร้อน เจ็บปวด อับอาย
ประโยชน์-ความก้าวร้าว	การแข่งขัน เช่น การครอบครอง อำนาจ	เอาชนะ หรือ ไม่มี อารมณ์	ก้าวร้าว	ได้มาซึ่ง อำนาจ อาหาร เงินทอง

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า ความก้าวร้าวในกลุ่มแรกถูกกระตุ้น จากการดูถูกเหยียด-
หยาม การจู่โจม หรือถูกรบกวน ซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกทางอารมณ์หรือความโกรธ และตามด้วย
การกระทำที่ก้าวร้าวที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวด หรือความเสียหาย ส่วนกลุ่มที่สองเป็นความก้าวร้าว
ที่เกิดจากแรงจูงใจในการแข่งขันหรือแย่งชิงอำนาจ ซึ่งอาจจะก่อหรือไม่ก่อความรู้สึกทางอารมณ์ก็
ได้และผลที่ตามมาคือความสำเร็จหรือบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ จากคำอธิบายดังกล่าวจึงพอสรุปได้ว่า
ทั้งมนุษย์และสัตว์ต่างใช้ประโยชน์จากความก้าวร้าวในการดำรงชีวิตและการคงอยู่ของเผ่าพันธุ์
ยกตัวอย่างเช่น สิงโตจะไม่ทำร้ายสัตว์อื่นถ้าไม่หิว เป็นต้น จะมีเพียงก็แต่มนุษย์เท่านั้นที่ใช้ความ
ก้าวร้าวในการทำร้ายผู้อื่นให้ได้รับความเจ็บปวดหรือเสียหาย (Buss, 1973)

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความก้าวร้าว

อาร์เชอร์และบราวน์ (Archer & Browne, 1989) ได้อธิบายเกี่ยวกับปัจจัยที่ก่อให้เกิด
ความก้าวร้าว ในรูปแบบของเหตุการณ์ที่กระตุ้นความโกรธ จากการทดลองและเฝ้าสังเกตของ
นักจิตวิทยาชื่อโนเวคโก (Novaco) ต่อเหตุการณ์ โนวะคโกได้สรุปไว้ได้ดังภาพข้างล่างนี้

ภาพที่ 1 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความก้าวร้าว

ผังโนเวลโก (Novaco Inventory) นอกจากจะช่วยให้สามารถระบุถึงเหตุการณ์ที่กระตุ้นความโกรธแล้ว ยังทำให้เข้าใจถึงการรับรู้ของบุคคลต่อสถานการณ์นั้นด้วยเช่นกัน ปัจจัยที่กระตุ้นให้เกิดความโกรธเกิดจากการรวมตัวของการกระตุ้นทางกายกับการกระตุ้นทางความคิด ซึ่งความคิดได้รับอิทธิพลทั้งจากปัจจัยภายนอกและภายใน ดังนั้นการที่บุคคลรับรู้และแปลความหมายจากสิ่งแวดล้อม จึงเป็นตัวกำหนดหรือเป็นเครื่องชี้แนะให้บุคคลแสดงปฏิกิริยาตอบสนองด้วยความก้าวร้าว หรือด้วยพฤติกรรมอื่น

การควบคุมความก้าวร้าว

ความรู้สึกโกรธหรือความคับข้องใจที่ก่อตัวขึ้นภายใน ไม่ได้นำไปสู่การความก้าวร้าวเสมอไป ถ้าการแสดงหรือพฤติกรรมนั้น จะนำไปสู่การลงโทษ การปฏิเสธหรือการถูกไล่ออก แต่การยับยั้งความก้าวร้าวกลับกระตุ้น หรือเพิ่มความคับข้องใจให้มากยิ่งขึ้น การควบคุมความก้าวร้าวมีด้วยกันหลายวิธี แต่เทคนิคเก่าแก่ดั้งเดิมและมีการใช้มากที่สุดในการควบคุมความก้าวร้าวคือการกด (suppress) ตบถ้าง (counteract) ความรู้สึกนั้นไว้ เทเลอร์ (Taylor, 1986)

มีความเห็นว่า บุคคลที่ต้องการการยอมรับจากสังคม จะสามารถควบคุมความก้าวร้าวของตนเองได้ดีกว่า บุคคลที่ไม่ต้องการการยอมรับจากสังคม เพราะการปรับสภาพของการรับรู้ทางสังคมและการรับรู้ถึงสัมพันธภาพของตนเองกับผู้อื่น ช่วยลดความก้าวร้าวและความไม่เป็นมิตรของบุคคลที่ชอบใช้ความรุนแรงลงได้ (Howells cited in Archer & Browne, 1989) ยกตัวอย่าง เช่น การช็อตไฟฟ้าในห้องทดลอง อาสาสมัครจะตั้งระดับของการช็อตไว้ที่ระดับเบาที่สุดในการทดลองครั้งแรก แล้วจึงค่อยเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จากข้อมูลที่บ่งบอกถึงความเป็นมิตรหรืออริจากฝ่ายตรงข้าม ถ้าอาสาสมัครทราบว่าฝ่ายตรงกันข้ามกำลังเพิ่มระดับของการช็อต เขาก็จะทำการตอบโต้ทันที ไม่ว่าระดับของการช็อตจากฝ่ายตรงข้ามนั้นจะเพิ่มจริงหรือไม่ก็ตาม (Taylor, 1986)

จากการทดลองของ เด็นเจริงค์ (Dengerink) ยังพบอีกว่า ความวิตกกังวลต่อการลงโทษของสังคม สามารถควบคุม หรือยับยั้งความก้าวร้าวได้ดีกว่า ความวิตกกังวลต่อความเจ็บปวดทางร่างกายที่เกิดจากการลงโทษ เขาได้ทำการทดลองโดยคัดเลือกบุคคลที่มีระดับความวิตกกังวลทางสังคมทั้งสูงและต่ำ มาทดสอบด้วยแบบสอบถามกิจกรรมที่ชอบของลิคเคน (Lykken's Activity Preference Questionnaire) ผลปรากฏว่า บุคคลที่มีระดับความวิตกกังวลทางสังคมต่ำ จะมีการกระทำและการแสดงออกที่ก้าวร้าวกว่า บุคคลที่มีระดับความวิตกกังวลทางสังคมสูง (Taylor, 1986)

นอกจากปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว วิธีการระบาย (venting/catharsis) ยังเป็นอีกวิธีการหนึ่ง ซึ่งเป็นที่นิยมและใช้กันอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในกลุ่มของนักจิตวิเคราะห์ ในการระบายความรู้สึก ความเจ็บปวดของตนเอง จนกระทั่งสามารถเข้าใจถึงบ่อเกิดของความเครียดที่แฝงอยู่ภายใน เพราะฟรอยด์เชื่อว่า ความรู้สึกจำเป็นต้องถูกระบายอย่างเปิดเผยและสมบูรณ์ ยกตัวอย่างเช่น โจเซฟ โบร์เออร์ (Josef Breuer) ได้รายงานผลการรักษานางสาวแอนนา โอ (Anna O) ซึ่งมีอาการกลัวการคืบหน้าจากแก้ว เมื่อผ่านการรักษาด้วยวิธีการสะกดจิต ทำให้เธอระลึกถึงเหตุการณ์ที่เธอเห็นหน้าของเธอลื่นน้ำจากแก้ว และหลังจากที่เธอได้ระบายความโกรธที่เกิดจากเหตุการณ์นั้น เธอก็สามารถเข้าใจได้ทันทีถึงสาเหตุของความกลัว และสามารถกลับมาคืบหน้าจากแก้วได้อีกครั้ง (Ladd, 1966)

นอกจากวิธีการจิตวิเคราะห์ที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว การออกกำลังกายหรือการเล่นกีฬา ก็เป็นการระบายความก้าวร้าวอีกทางหนึ่งเช่นกัน เพราะการออกกำลังกายที่หนักพอสมควร จะทำให้มีการหลั่งสารเอ็นดอร์ฟิน ซึ่งสารนี้นอกจากจะลดความเจ็บปวดได้แล้ว ยังเป็นสารที่ต่อต้านอาการซึมเศร้าและช่วยคลายเครียดได้อีกด้วย ปัจจุบันมีแพทย์ที่ทำการรักษาผู้ป่วยทางจิตด้วยการออกกำลังกายมากขึ้น (ดำรง กิจกุล, 2537, หน้า 15) แอโรบิคแดนซ์ (aerobic dance) หรือการเต้นแอโรบิค เป็นการออกกำลังกายแบบแอโรบิคชนิดหนึ่ง การออกกำลังกายประเภทนี้จะหมายถึงการออกกำลังกายชนิดใดก็ได้ เช่น เต้นรำ วายน้ำ วิ่ง หรือขี่จักรยาน เป็นต้น แต่จะต้องเป็น

การออกกำลังกายที่ต่อเนื่อง และสามารถกระตุ้นให้หัวใจและปอด ต้องทำงานหนักขึ้นถึงจุดหนึ่ง และด้วยระยะเวลาหนึ่งซึ่งนานมากเพียงพอที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกาย (คำรง กิจกุศล, 2527, หน้า 72) ดังนั้นการออกกำลังกายแบบแอโรบิค จึงเป็นการออกกำลังกายที่ร่างกายต้องใช้ออกซิเจนเป็นจำนวนมาก และต้องติดต่อกันเป็นเวลาดู่นข้างนาน ซึ่งจะมีผลให้ระบบหัวใจ ปอด หลอดเลือด และระบบการไหลเวียนของเลือดทั่วร่างกายแข็งแรงขึ้น และมีประสิทธิภาพที่ดีกว่าเดิมจนเห็นได้อย่างชัดเจน (คำรง กิจกุศล, 2537, หน้า 37-38) การเต้นแอโรบิคก็เป็นการออกกำลังกาย ที่ช่วยส่งเสริมระบบการทำงานของหัวใจให้ดียิ่งขึ้น ในทางที่สนุกสนานรื่นเริง สร้างสรรค์ความแข็งแรงและความอดทนของหัวใจ ปอด และระบบการไหลเวียนของโลหิต (วิริยา บุญชัย, 2528, หน้า 6) โดยการนำเอาท่ากายบริหารต่างๆ มาผสมผสานกับทักษะการเคลื่อนไหวเบื้องต้น และจังหวะการเต้นรำ ที่จะกระตุ้นให้หัวใจและปอด ต้องทำงานมากขึ้นถึงจุดหนึ่ง และด้วยระยะเวลาหนึ่งซึ่งนานมากเพียงพอที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกายได้

ภาพที่ 2 การบริหารกายประกอบดนตรี

จุดมุ่งหมายสำคัญของแอโรบิคแดนซ์ คือต้องให้ร่างกายทำงานหนัก หรือรุนแรงเพียงพอที่จะพอที่จะทำให้หัวใจเต้นเร็วขึ้นถึงอัตราเป้าหมาย แล้วจึงจะค่อยๆ ลดความหนัก หรือความรุนแรงลง จนกระทั่งหยุดเต้น (รัฐพันธ์ กาญจนรังสรรค์, 2528, หน้า 15-16) ดังนั้นการเต้นแอโรบิค จึงเป็นอีกหนทางในการระบายความคับข้องใจ หรือความโกรธ เพราะนอกจากจะสนุกสนานเพลิดเพลินกับจังหวะดนตรีแล้ว สารเอ็นดอร์ฟินที่ร่างกายหลั่งออกมายังช่วยให้ร่างกายรู้สึกผ่อนคลายอีกด้วย

แต่จากงานวิจัยจำนวนมากในปัจจุบัน ที่ระบุว่าการชมภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาของความรุนแรง หรือการชมการแข่งขันกีฬา กลับเพิ่มความก้าวร้าว ดังนั้นการชมภาพยนตร์ หรือจินตนาการ

หรือการแสดงการกระทำที่รุนแรง เช่นการต่อยกระสอบทราย ไม่ใช่วิธีการระบายความก้าวร้าว แต่กลับเป็นการเรียนรู้แบบของความก้าวร้าวประเภทหนึ่ง (Bandura, 1973) ดังนั้นหลักการพื้นฐานของการบำบัดคือ การระบายอารมณ์ความรู้สึกที่ถูกต้อง ซึ่งจะช่วยให้เปลี่ยนทัศนคติและการแปลความหมายต่อสถานการณ์นั้น ๆ การยอมรับและเชื่อถือในผู้อื่น หรือแม้แต่การกล้ายืนยันในตนเอง เป็นอีกวิธีหนึ่งในการควบคุมความโกรธและความก้าวร้าว (Ladd, 1966)

งานวิจัยเกี่ยวกับความก้าวร้าวในประเทศไทย

ในประเทศไทยได้มีการศึกษาเกี่ยวกับความก้าวร้าว ทั้งในของด้านปัจจัย ความสัมพันธ์ และวิธีการต่าง ๆ ในการลดพฤติกรรมก้าวร้าว ดังต่อไปนี้

ประพันธ์ สุทาวาส (2519) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความก้าวร้าวกับการอบรมเลี้ยงดูแบบทอดทิ้ง แบบประชาธิปไตย และแบบให้ความคุ้มครองมากเกินไป ในนักเรียนประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยครูเชียงใหม่ จำนวน 60 คน โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ตามแบบของการอบรมเลี้ยงดู เครื่องมือที่ใช้คือ แบบทดสอบการอบรมเลี้ยงดูของ อันแพพเพร และแบบวัดความก้าวร้าว ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองจากแนวคิดของบัสส์ (Buss) ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบทอดทิ้ง และแบบให้ความคุ้มครองมากเกินไป มีความก้าวร้าวมากกว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 แต่นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบทอดทิ้ง และแบบให้ความคุ้มครองมากเกินไป มีความก้าวร้าวไม่แตกต่างกัน

เสถียร ศรีรัตน์ (2522) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความก้าวร้าวกับความสนใจในอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรกว้าง ในจังหวัดสงขลา จำนวน 500 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบวัดความก้าวร้าวที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองจากแนวคิดของบัสส์ (Buss) และแบบสำรวจความสนใจในอาชีพ ซึ่งดัดแปลงมาจากบันทึกพฤติกรรมของคูเดอร์ (Kuder Preference Record) ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่มีความก้าวร้าวสูง มีความสนใจในอาชีพที่เกี่ยวกับงานนอกสำนักงาน และอาชีพที่เกี่ยวข้องกับรถยนต์กลไก ภาษาและวรรณคดี วิทยาศาสตร์ และการคำนวณ แต่ไม่สนใจในอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการโฆษณา ศิลปะ ดนตรี งานบริการ และงานเสมียน

ม.ร.ว. สมพร สุทัศนีย์ (2530) ได้ศึกษาอิทธิพลเชิงสาเหตุของพฤติกรรมก้าวร้าวกับนักเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 และนักเรียนมัธยมปีที่ 3 จำนวน 390 คน ในกรุงเทพมหานคร โดยใช้แบบวัดพฤติกรรมก้าวร้าวที่ผู้วิจัยสร้างเอง จากแนวคิดและลักษณะพฤติกรรมของบัสส์ (Buss) เซียร์สและคณะ (Sears, et al.) และเอลบลร็อกกับเอ็คเชินแบค (Elbelbrock & Achenback)

แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูที่สร้างจากแนวความคิดของ เชเฟอร์กับเบลล์ (Schaefer & Bell) แบบสอบถามความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ที่สร้างจากแนวความคิดของคอวิลและคณะ (Coville et al.) แบบสอบถามอิทธิพลกลุ่มเพื่อนที่สร้างจากแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา (Bandura) และแบบทดสอบสติปัญญา (standard progressive matrices) ผลการศึกษาพบว่า ครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กวัยรุ่นน้อยกว่าอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน และวัยเด็กตอนต้นมีพฤติกรรมก้าวร้าวมากกว่าวัยเด็กตอนปลาย แต่ไม่พบความสัมพันธ์ในด้านตัวแปรเพศของเด็ก แสดงว่าเด็กเพศชายและเพศหญิงมีพฤติกรรมก้าวร้าวไม่แตกต่างกัน

อรสา เชื่องดี (2533) ได้ศึกษาพฤติกรรมน่านรักและพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กวัยก่อนเข้าเรียน ในนักเรียนระดับชั้นเด็กเล็กของโรงเรียนพินุลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 60 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสังเกตพฤติกรรมน่านรักและพฤติกรรมก้าวร้าว ซึ่งดัดแปลงจากแบบสังเกตของวอลเตอร์สและคณะ (Walters et al.) ผลการศึกษาพบว่า เด็กชายวัยก่อนเข้าเรียนมีพฤติกรรมก้าวร้าวมากกว่าเด็กหญิง และลักษณะการแสดงออกของพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กวัยนี้มีลักษณะของการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง มุ่งประโยชน์ของตนเองเป็นหลัก

สุมิตรา นิธิสินประเสริฐ (2540) ได้ศึกษาปัจจัยด้านสุขภาพจิตกับพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนชายโรงเรียนอาชีวศึกษา จาก 4 โรงเรียนในกรุงเทพมหานคร จำนวนทั้งสิ้น 400 คน โดยแบบวัดการรับรู้อุปสรรคในชีวิตประจำวัน ที่ผู้วิจัยสร้างเองจากแนวคิดของลาซารัส (Lazarus) แบบวัดอัตมโนทัศน์ดัดแปลงจากแบบวัดของ สิทธิโชค วรรณสันติกุล ที่สร้างขึ้นตามแนวคิดของเพียร์กับแฮริส (Piers & Harris) แบบวัดการเรียนรู้พฤติกรรมก้าวร้าว จากแนวทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา (Bandura) และแบบวัดพฤติกรรมก้าวร้าวดัดแปลงจากแบบวัดของ เกลียร์สรีร์ตัน ที่สร้างขึ้นจากแนวความคิดของบัส (Buss) ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมก้าวร้าว การรับรู้อุปสรรคในชีวิตประจำวันและการเรียนรู้พฤติกรรมก้าวร้าว มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมก้าวร้าว และอัตมโนทัศน์มีความสัมพันธ์เชิงลบกับพฤติกรรมก้าวร้าว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

สุพัตรา สอนจันทร์ (2542) ได้ศึกษาผลการฝึกหะฐะโยคะที่มีต่อการลดพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนป้อมนาคราชสวาทยานนท์ สมุทรปราการ จำนวน 12 คน โดยแบ่งออกเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มทดลองจะได้รับการฝึกโยคะเป็นเวลา 8 สัปดาห์ เครื่องมือที่ใช้คือแบบบันทึกพฤติกรรมของ สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการฝึกโยคะ มีพฤติกรรมก้าวร้าวลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01

งานวิจัยเกี่ยวกับความก้าวร้าวในต่างประเทศ

บุชแมน เบาไมสเตอร์และสตาช (Bushman, Baumeister, & Stach, 1999) ได้ทำการศึกษาเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกหลงตัวเอง (narcissists) ความรู้สึกดูถูกตัวเอง (negative interpersonal) และความก้าวร้าว (aggression) ในนักศึกษาจำนวน 540 คน โดยให้คำนิยามของความรู้สึกหลงตัวเองว่าเป็นบุคคลที่ทุ่มเททางอารมณ์ เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่เหนือกว่าคนอื่น มีความต้องการให้ภาพลักษณ์ที่เหนือกว่านี้ อยู่ในความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น และขาดความมั่นใจในตัวเอง ก่อนการทดลองได้มีการวัดความรู้สึกหลงตัวเอง และความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง (self-esteem) ของกลุ่มตัวอย่าง ผลปรากฏว่า ตัวอย่างที่มีคะแนนความรู้สึกหลงตัวเองอยู่ในระดับสูง จะถูกโจมตีโดยตรงด้วยความก้าวร้าวรุนแรง มากกว่าตัวอย่างที่มีคะแนนความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงเมื่อถูกวิพากษ์วิจารณ์หรือดูถูก

คอคโคและเพากิแนน (Kokko & Pulkkinen, 2000) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความก้าวร้าวในวัยเด็กกับการว่างงานในวัยผู้ใหญ่ โดยมุ่งศึกษาถึงปัจจัยเสี่ยงและปัจจัยในการป้องกัน การศึกษานี้ได้เริ่มขึ้นในปี 1968 โดยได้ทำการสุ่มตัวอย่างจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จากโรงเรียนในเมืองและชนบท ในเขตภาคกลางของประเทศฟินแลนด์ ซึ่งในขณะนั้นมีอายุ 8 ปี จำนวน 369 คน เป็นหญิง 173 และชาย 196 และทำการเก็บข้อมูลทั้งหมด 4 ครั้งคือ เมื่อกลุ่มตัวอย่างมีอายุได้ 8 14 27 และ 36 ปี ผลปรากฏว่า จากคะแนนการประเมินความก้าวร้าว จากการสังเกตพฤติกรรมของครู เมื่อกลุ่มตัวอย่างอายุได้ 8 ปี มีความสัมพันธ์กับการว่างงานในวัยผู้ใหญ่ ซึ่งสามารถอธิบายในลักษณะเป็นวงจรดังนี้คือ ความก้าวร้าวในวัย 8 ปี ทำนายถึงการมีปัญหาในการปรับตัวที่โรงเรียนในวัย 14 ปี และทำนายการเสพติดสุราในวัย 27 ปี ซึ่งส่งผลให้ว่างงานในวัย 36 ปี ดังนั้นการช่วยพัฒนาการปรับตัวของเด็กที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวในวัยเรียน สามารถช่วยลดและป้องกันการเสพสุรา และการว่างงานในวัยผู้ใหญ่

รอดคิน ฟาร์เมอร์ เฟลด์ และเอ็คเคอร์ (Rodkin, Farmer, Pearl & Acker, 2000) ได้ทำการศึกษาลักษณะของเด็กที่ได้รับความนิยมจากครูและเพื่อนนักเรียนด้วยกัน กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กชายที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 5 และ 6 จากโรงเรียนในชิคาโกและนอร์ทแคโรไลนา จำนวน 452 คน โดยครูจะเป็นผู้ประเมินแยกเด็กออกเป็น 2 กลุ่มคือ เด็กที่ได้รับความนิยม-ชอบ สังคม กับเด็กที่ได้รับความนิยม-ต่อต้านสังคม จากนั้นจะนำคะแนนที่ครูประเมินมาเปรียบเทียบกับ การประเมินตัวเอง และการประเมินจากเพื่อน ปรากฏว่าเพื่อนมีความรู้สึกต่อ เด็กที่ได้รับความนิยม-ชอบสังคม ว่ามีลักษณะที่เท เป็นนักกีฬา เป็นผู้นำ เรียนเก่งและไม่ก้าวร้าว ส่วนตัวเด็กเองก็มีความรู้สึกต่อตนเองว่า ไม่ก้าวร้าวและมีความสามารถทางการศึกษา ส่วนเด็กที่ได้รับความนิยม-ต่อต้านสังคม มีความรู้สึกต่อตนเองเช่นเดียวกับที่เพื่อนรู้สึกว่าเป็นที่นิยมในหมู่เพื่อน ก้าวร้าว และมี

ความสามารถทางกาย ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า เด็กที่ได้รับความนิยมในหมู่เพื่อน อาจเป็นเด็กที่มีความก้าวร้าวสูง ความสำคัญในการศึกษาครั้งนี้ต้องการจะชี้ให้เห็นว่า พฤติกรรมต่อต้านสังคม อาจมีความสัมพันธ์ หรือถูกรวมเข้ากับลักษณะท่าทางอื่น ๆ เช่นลักษณะของการเป็นนักกีฬา หรือลักษณะที่ดึงดูดทางกายต่าง ๆ หรือเมื่อพฤติกรรมต่อต้านสังคมนั้นไม่ได้แสดงออก ในลักษณะของความเขินอาย หรือลักษณะที่ไม่เป็นมิตร หรือลักษณะขาดความสามารถในการศึกษา ดังนั้นเด็กที่ต่อต้านสังคมหรือเด็กที่มีความก้าวร้าวสูง ก็อาจเป็นที่นิยมในหมู่ครูและเพื่อน ได้เช่นกัน

แอนเดอร์สันและดิล (Anderson & Dill, 2000) ได้ทำการทดลองเพื่อศึกษาถึงอิทธิพลของการเล่นวิดีโอเกมที่มีเนื้อหารุนแรง โดยทำการศึกษานักศึกษาของมหาวิทยาลัยมิวเทสเท็น (Midwestern University) จำนวน 227 คน เป็นชาย 78 คน และหญิง 149 คน ผลปรากฏว่า อาสาสมัครที่ชอบเล่นวิดีโอเกมที่มีเนื้อหารุนแรงในชีวิตจริง จะมีพฤติกรรมก้าวร้าว และมีพฤติกรรมของยูอาชญากรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอาสาสมัครที่เป็นชายและมีบุคลิกภาพก้าวร้าว นอกจากนี้ยังพบอีกว่า สัมฤทธิ์ผลทางการศึกษามีความสัมพันธ์เชิงลบกับจำนวนของชั่วโมงในการเล่นวิดีโอเกม และการเล่นวิดีโอเกมยังช่วยเพิ่มความก้าวร้าวทางความคิดอีกด้วย ผลของการศึกษาในครั้งนี้สนับสนุนสมมติฐานของ รูปแบบความรู้สึกก้าวร้าวทั่วไป (general affective aggression model) ที่ได้สรุปถึงอิทธิพลของการเล่นวิดีโอเกมที่มีเนื้อหารุนแรงไว้ 4 ประการคือ

1. การเล่นวิดีโอเกมที่มีเนื้อหารุนแรง เป็นระยะเวลาที่ยาวนาน ส่งผลในเชิงบวกต่อความก้าวร้าวที่มีมาตามลักษณะนิสัยทางธรรมชาติ
2. การเล่นวิดีโอเกมที่มีเนื้อหารุนแรง ในระยะเวลาที่สั้น จะเพิ่มความก้าวร้าว
3. บุคคลที่มีบุคลิกภาพก้าวร้าว จะแสดงออกอย่างก้าวร้าว มากกว่าบุคคลที่มีความก้าวร้าวต่ำ เมื่อถูกกระตุ้น
4. การเล่นวิดีโอเกมที่มีเนื้อหารุนแรง ในระยะเวลาที่สั้น จะเพิ่มความคิดที่ก้าวร้าวจากการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ทราบถึงความก้าวร้าวเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากแรงขับภายใน เช่นแรงงูใจ ความตั้งใจ และเจตนาที่จะทำร้ายหรือทำลายผู้อื่น ซึ่งได้รับอิทธิพลทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอก แต่ความก้าวร้าวสามารถลดและควบคุมได้ ซึ่งหนึ่งวิธีที่น่าสนใจคือ การลดความก้าวร้าว โดยการส่งข้อมูลในระดับจิตใต้สำนึก

ความก้าวร้าวกับจิตใต้สำนึก

เมื่อบุคคลเกิดความก้าวร้าวขึ้นภายในจิตใจ แต่ถูกยับยั้งไม่ให้ระบายความก้าวร้าวออกมาพลังทางจิตใต้สำนึกที่เป็นตัวตรวจสอบและคอยขัดขวางแนวโน้มต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดความไม่พอใจ ก็จะทำการขจัดความคับข้องใจออกไปจากความสำนึก โดยการลบล้าง (counteract) หรือเก็บกด (suppress) ความรู้สึกเหล่านี้ไว้ในระดับจิตใต้สำนึก เพื่อให้พ้นจากขอบเขตการตรวจสอบของ

จิตสำนึก ระบบการทำงานของจิตใญ่มนุษย์เป็นระบบที่ไม่หยุดนิ่ง แต่จะเคลื่อนไหวอยู่เสมอเพื่อรักษาสมดุลของพลัง หรือแรงขับเคลื่อนทางจิตใจต่าง ๆ โครงสร้างทางจิตใจของมนุษย์ประกอบไปด้วยสามส่วนคือ จิตสำนึก (conscious mind) จิตใกล้สำนึก (preconscious mind) และจิตใต้สำนึก (unconscious mind) จิตสำนึกเปรียบเสมือนอวัยวะของจิตใจ ที่ทำหน้าที่ในการมองกระบวนการต่าง ๆ ภายในจิตใต้สำนึก เช่นเดียวกับตาที่สามารถมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ในโลกภายนอก เป็นบริเวณที่กระบวนการขั้นพหุติภูมิ หรืออีโก้ (ego) ที่ทำหน้าที่ควบคุมพลังดิบของสัญชาตญาณ หรืออิด (id) ด้วยเหตุผลและการดำเนินการตามแบบแผนการคิดทางตรรก โดยตระหนักถึงกาละ และเทศะ จิตใกล้สำนึกเป็นส่วนที่ไม่ได้อยู่ในความสำนึก แต่สามารถกลับสู่ความสำนึกได้ในภาวะปกติ เช่น มโนคติต่าง ๆ ที่แฝงอยู่ในความทรงจำ แต่จิตใต้สำนึกไม่อาจกลับมาได้ถ้าหากไม่ใช้วิธีการพิเศษ เช่นการสะกดจิตเป็นต้น เพราะจิตใต้สำนึกเป็นส่วนที่พลังดิบของสัญชาตญาณ หรืออิด (id) ถูกเก็บกดไว้ อิดเป็นบ่อเกิดของพลังดิบ อารมณ์ปรารถนาที่ทำงานโดยไม่มีการไตร่ตรอง ไม่ตระหนักถึงมโนคติเรื่องกาลเวลา หรือการใช้เหตุผล แต่จะเรียกร้องหาการสนองตอบในทันทีโดยไม่คำนึงถึงผลลัพธ์ ดังนั้นเบื้องหลังการทำงานของจิตใจจึงอยู่ในจิตใต้สำนึก ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ (เฉลิมเกียรติ ฝิวนวล, 2528) ปริมาณของข้อมูลที่อยู่ในระดับจิตใต้สำนึกนั้นมีจำนวนมากมหาศาล ความทรงจำในระดับนี้สามารถบรรจุข้อมูลย้อนหลังกลับไปได้แม้กระทั่งประสบการณ์ในวัยเด็ก เพราะสมองของมนุษย์จะเก็บทุกสิ่งทุกอย่างที่ผ่านเข้ามาในชีวิต ข้อมูลเหล่านี้จะกลายเป็นระบบความคิด ความจำ และก่อตัวเป็นบุคลิกภาพของคน ๆ นั้น (นวลละออ สุภาพล, 2524, หน้า 28-30) แต่มนุษย์สามารถปลดปล่อยตนเองออกจากพันธนาการของจิตใต้สำนึกได้ โดยการทำจิตใต้สำนึกให้กลับกลายเป็นส่วนของจิตสำนึก แล้วใช้อำนาจของเหตุผลในการทำ ความเข้าใจกับความไร้เหตุผลที่ถูกเก็บกดไว้ในจิตใต้สำนึก ดังนั้นเพื่อปลดปล่อยความก้าวร้าวที่ถูกเก็บกดสะสมไว้ในจิตใต้สำนึก จึงจำเป็นต้องสื่อเข้าไปให้ถึงระดับของจิตใต้สำนึก

การรับรู้โดยไม่รู้ตัว (subliminal perception)

ปรากฏการณ์ที่มนุษย์รับรู้สิ่งเร้าโดยที่เจ้าตัวไม่ได้ตระหนักนั้น ปรากฏเป็นข้อสังเกตของผู้รู้มานานกว่าสองพันปีแล้ว ดิกสัน (Dixon, 1971) นักจิตวิทยาชาวอังกฤษได้เขียนเล่าไว้ว่าเพลโต (Plato) นักปราชญ์ชาวกรีก ได้เขียนไว้นานแล้วว่า การรับรู้ที่เข้ามาแทรกแซงในสภาวะปกติ ถ้าเกิดขึ้นอย่างฉับพลันและมีความหมายสำคัญต่อบุคคลนั้น ก็จะนำความเจ็บปวดมาให้ ในทางกลับกัน การรับรู้ที่เข้ามาแทรกแซงในสภาวะที่ไม่ปกติ เช่น ตกใจ โสกเศร้า โมโห โกรธ เป็นต้น ถ้าเกิดขึ้นอย่างฉับพลันและมีความหมายสำคัญต่อบุคคลนั้น ก็จะนำความพอใจมาให้เพลโตได้ชี้ให้เห็นว่าสิ่งเร้าต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้น มนุษย์ไม่ได้รับรู้ทั้งหมดมีทั้งส่วนที่รับรู้ได้และส่วนที่รับรู้ไม่ได้ โดยเฉพาะ กระบวนการที่เรียบง่ายและไม่สำคัญมนุษย์มักไม่สามารถรับรู้ได้ นอกจากเพลโตแล้ว

อะริสโตเติล (Aristotle) ยังเป็นคนแรกที่เสนอความคิดไว้ว่า สิ่งเร้าที่ประสาทสัมผัสรับรู้ไม่ได้นั้น มีอิทธิพลต่อมนุษย์ โดยได้อธิบายไว้ว่า แรงขับเคลื่อนที่เกิดขึ้นในตอนกลางวันในขณะที่มนุษย์ตื่นอยู่ ถ้าไม่มีกำลังมากพอก็จะหลุดผ่านไป เพราะมีแรงขับอื่นที่มีกำลังมากกว่าเบียดอยู่ แต่ในเวลาหลับ จะเป็นในลักษณะที่ตรงกันข้ามกัน เช่นเสียงที่ดังกึกก้องของฟ้าร้องและฟ้าผ่าที่เราได้ยินในความฝัน แต่แท้จริงแล้วเป็นเพียงเสียงสะท้อนในหูเท่านั้น หรือความรู้สึกเอร็ดอร่อยกับน้ำหวานจากเกสร ดอกไม้ หรือน้ำผึ้งที่เราสัมผัสในความฝัน ทั้ง ๆ ที่ความจริงแล้วเป็นเพียงน้ำมูกที่ไหลผ่านคอเราลงไปที่นั่น

สมมุติฐานดังกล่าวได้รับการยืนยันจากการทดลองของ โพเอทซัล (Poetzl) ที่ทำในปี 1960 ในการทดลองกลุ่มตัวอย่างจะได้เห็นภาพทิวทัศน์ธรรมชาติ ซึ่งฉายให้ดูในเวลาเศษ 1 ส่วน 100 ไมโครวินาที ทันทีที่ดูเสร็จกลุ่มตัวอย่างถูกขอให้บรรยายและวาดภาพที่เห็นจากความทรงจำ โพเอทซัล ยังขอให้กลุ่มตัวอย่างเขียนถึงความฝันของแต่ละคนในคืนนั้นแล้วส่งให้ในวันรุ่งขึ้น ปรากฏว่าในความฝันของกลุ่มตัวอย่างนั้น มีหลายสิ่งหลายอย่างที่กลุ่มตัวอย่างไม่ได้บรรยายถึง ทันทีที่ดูภาพเสร็จ จึงได้ข้อสรุปว่า สาร (information) ที่จิตได้สำนึกรับรู้ไปนั้น สามารถแสดงออกได้ในความฝัน ได้มีการทดลองที่ยืนยันผลการทดลองนี้จากนักวิจัยหลายคน (Merikle, 1988)

เทคนิคการส่งข้อมูลในระดับจิตได้สำนึกนั้น สามารถทำได้หลายวิธี เช่นการส่งข้อความที่มีข้อความสั้นหรือยาวก็ได้ ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 โดยสลับการรับรู้จากประสาทสัมผัสประเภทหนึ่งไปยังอีกประเภทหนึ่งอย่างต่อเนื่อง เช่น การรับรู้ทางสายตาสลับกับการได้ยิน ได้กลิ่น หรือได้สัมผัส เป็นต้น ระดับความเร็วของเสียงก็เป็นอีกเทคนิคหนึ่งเช่นกัน โดยการบันทึกเสียงที่สามารถได้ยินในระดับจิตสำนึก ให้มีระดับความเร็วที่ช้าบ้าง เร็วบ้างสลับกันไป ผสมกับเสียงพูดที่มีความเร็วสม่ำเสมอ เพื่อส่งข้อมูลที่ต้องการผ่านไปในระดับจิตได้สำนึก หรือด้วยกรรมวิธีพิเศษในการบันทึกเสียง 2 เสียงที่มีระดับความดังไม่เท่ากัน ระดับแรกเป็นเสียงเพลงบรรเลงที่สามารถได้ยินได้ตามปกติ มีความดังประมาณ 60 เดซิเบล ความดังของเสียงระดับที่สอง เป็นเสียงพูดที่มีลักษณะทึม โทนเสียงเดียว (monotone) เป็นคำพูดที่ช่วยลดความกำบังข้อใจและเพิ่มความรู้สึกมีคุณค่าในคนที่มีความดังประมาณ 40 เดซิเบล เมื่อหูของคนเราได้ยินเสียง 2 เสียงที่มีระดับความดังต่างกัน 15 เดซิเบล และมาจากแหล่งกำเนิดเดียวกันพร้อม ๆ กัน เสียงที่เบากว่า จะเล็ดลอดผ่านการคัดกรองเข้าสู่จิตได้สำนึก นอกจากนี้ยังสามารถใช้วิธีการส่งข้อมูลที่มีจำนวนมาก หรือมีที่ความเข้มข้นสูง เกินกว่าความสามารถของบุคคลจะรับไว้ได้ การทำเช่นนั้นจะทำให้ประสาทสัมผัสในระดับจิตสำนึก หมดความรู้สึกหรือชา ข้อมูลที่ต้องการส่งก็จะไหลเข้าไปที่หน่วยความจำในระดับจิตได้สำนึกแทน เทคนิคนี้เป็นเทคนิคที่เราสัมผัสกันอยู่เป็นประจำในรายการโทรทัศน์ รายการจะมีการพักสั้นโฆษณาทุก ๆ 15 นาที ซึ่งความยาวของโฆษณาแต่ละชิ้นจะมีความยาวเพียง 30 60 90

หรือ 120 วินาทีเท่านั้น ระหว่างการนั่งชมรายการทางโทรทัศน์ จะมีข้อมูลจำนวนมากมายมหาศาล ถูกส่งผ่านออกมาจากหน้าจอโทรทัศน์ เป็นข้อมูลที่มีปริมาณมากและมีความเข้มข้นสูงจนไม่สามารถจดจำได้ในระดับจิตสำนึก แต่จะผ่านเข้าไปในระดับจิตใต้สำนึกแทน และยังมีผลต่อพฤติกรรมและการบริโภคของมนุษย์ (Key, 1992) การรับรู้ข้อมูลในระดับจิตสำนึกนั้น ข้อมูลต่าง ๆ จะต้องผ่านกระบวนการตั้งใจในการรับรู้ และยังต้องผ่านกระบวนการไตร่ตรองว่าจะรับหรือเชื่อถือข้อมูลนั้นหรือไม่ ถ้าหากข้อมูลใหม่เข้าได้กับความเชื่อ

ที่มีอยู่เดิม คน ๆ นั้นก็จะรับข้อมูลใหม่นี้เข้าไป แต่ถ้าหากข้อมูลใหม่ขัดแย้งกับข้อมูลเดิมและ ไม่มีเหตุผลดีเพียงพอ ข้อมูลใหม่ก็จะไม่ถูกเก็บเอาไว้ในหน่วยความจำของสมอง นอกเหนือจากนี้หากคน ๆ นั้น ไม่อยู่ในภาวะพร้อมที่จะรับข้อมูลหรือไม่ตั้งใจ ไม่ว่าข้อมูลนั้นจะมีเหตุผล หรือเข้ากับข้อมูลเดิมที่บรรจุอยู่ในสมองได้ดีเพียงใดก็ตาม ข้อมูลเหล่านั้นจะไม่ถูกจัดเก็บเข้าไป รวมทั้งจะไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรม ไม่เกิดการเรียนรู้เกิดขึ้น ในทางตรงข้ามการรับรู้ในระดับจิตใต้สำนึก จะไม่มีหน่วยการกลั่นกรอง ข้อมูลใดก็ตามที่ผ่านเข้ามาจะเข้าสู่สมองโดยอัตโนมัติ และมีผลต่ออารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด (ประกอบ ผู้วิบูลย์สุข, 2539 ก)

ดิคซัน (Dixon, 1971) ได้ให้ความหมายของการรับข้อมูลในระดับจิตใต้สำนึก

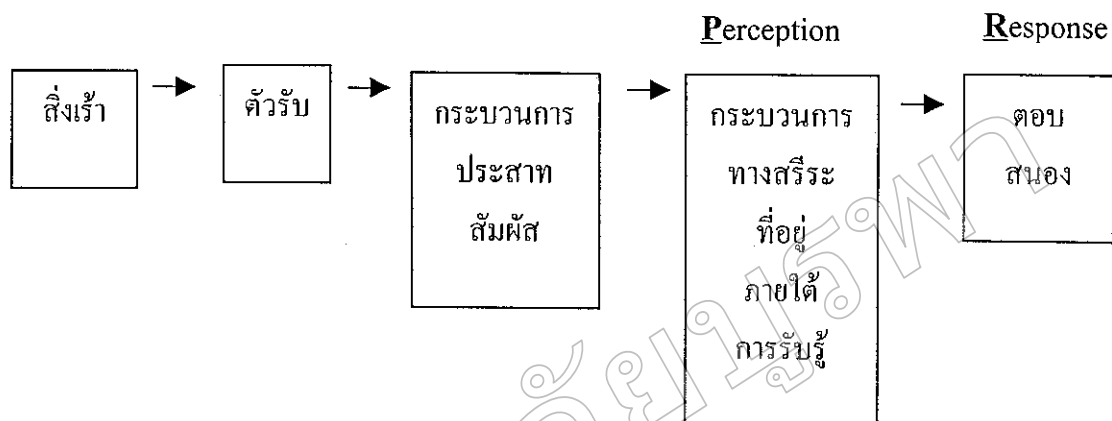
(subliminal perception) ไว้ว่าอาจจะหมายถึงสภาพใดสภาพหนึ่ง หรือหมายถึงสภาพดังกล่าวทั้งหมดที่ระบุไว้ข้างล่างนี้

1. การตอบสนองในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ต่อสิ่งเร้าใต้เขตเทรชโฮลด์ (Threshold) ซึ่งหมายถึง ระดับขั้นต่ำสุดของพลังงานที่เร้าให้เกิดความรู้สึก แต่นบุคคลคนนั้น ไม่ได้ยินหรือเห็นสิ่งเร้า
2. การที่บุคคลระบุว่าไม่เคยได้ยินหรือเห็นสิ่งเร้า
3. การตอบสนองในลักษณะใดลักษณะหนึ่งต่อสิ่งเร้าโดยไม่ได้ยินหรือเห็น และสิ่งเร้านั้นมีคุณสมบัติที่แตกต่าง เมื่อกระตุ้นหรือเร้าในระดับจิตสำนึก

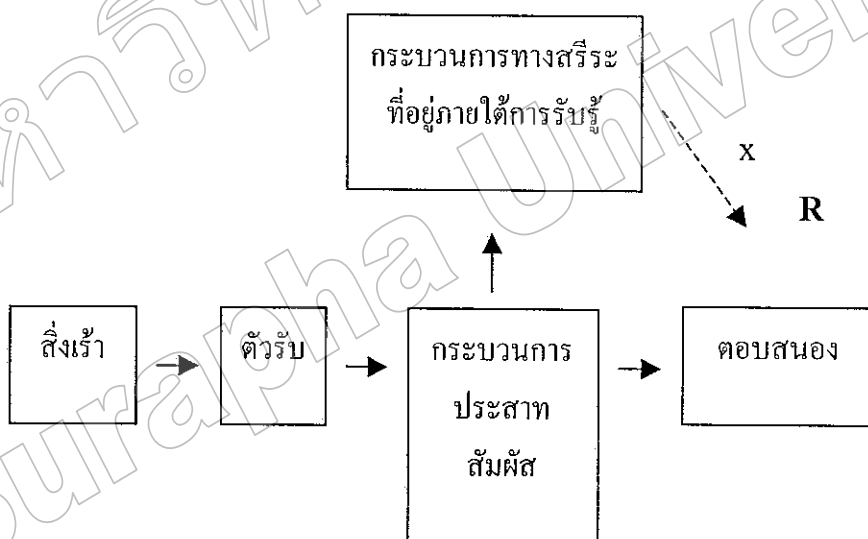
แต่ยังมีข้อโต้แย้งที่ยังหาข้อยุติไม่ได้ว่า มนุษย์สามารถรับรู้ได้โดยไม่รู้ตัวได้จริงหรือไม่ ซึ่งเป็นประเด็นที่ถกเถียงกันมาก ทั้งด้านความคิดเห็นและการวิจัยทดลองเชิงประจักษ์ โดยที่ฝ่ายคัดค้านได้อธิบายไว้ว่า

“ถ้าฉันไม่ได้ยิน ฉันก็ไม่สามารถแสดงปฏิกิริยาตอบสนองได้ ถ้าแสงหรือเสียงที่มีปริมาณน้อยมากจนไม่สามารถรู้ได้ว่ามีอยู่จริงหรือไม่ ดังนั้นเมื่อไม่มีตัวตนก็ไม่มีผลต่อฉัน หรือก็ไม่รู้ว่าจะตอบสนองอย่างไร ทำนองเดียวกันถ้าฉันไม่ได้เห็น หรือไม่ได้ยินแล้ว ฉันจะรู้ได้อย่างไรว่ามีสิ่งเร้านี้อยู่จริง เมื่อไม่รู้ก็ไม่สามารถตอบสนองได้”

ดิกสัน (Dixon, 1971, p. 2) ได้อธิบายการรับรู้ของมนุษย์ว่ามี 2 กระบวนการที่แตกต่างกัน คือการรับรู้ด้วยจิตสำนึก และการรับรู้ที่จิตใต้สำนึก ดังแผนภาพข้างล่างนี้

ภาพที่ 3 การรับรู้ด้วยจิตสำนึก

ภาพที่ 4 การรับรู้ด้วยจิตใต้สำนึก

ฝั่ง ก. แสดงการรับรู้ของจิตสำนึกกว่า ตอบสนองต่อกระบวนการรับรู้ในทิศทางเดียว ส่วนฝั่ง ข. อธิบายว่า ยังมีลักษณะของการตอบสนองในอีกลักษณะหนึ่ง (x) ที่สามารถตอบสนองได้เช่นกัน และยังมีบางส่วนที่ถูกเก็บกวาดไว้ที่จิตใต้สำนึก ปรัชญาของการรับรู้โดยไม่รู้ตัว หรือการรับรู้ด้วยจิตใต้สำนึกนี้สามารถอธิบายได้ด้วยผลการศึกษาของฟรอยด์ (Key, 1992) ซึ่งอธิบายไว้ว่าเพื่อหลีกเลี่ยงความวิตกกังวลและแรงกดดันต่าง ๆ ที่เผชิญอยู่ในชีวิตจริงมนุษย์จึงสร้างวิธีการ

ปกป้องการรับรู้ (perceptual defense mechanism) ที่คัดกรอง หรือบิดเบือนการรับรู้ของเราจากความจริง วิธีการดังกล่าวมีตั้งแต่การกดเก็บไว้ที่จิตใต้สำนึก (repression) การโดดเดี่ยว (isolation) การถดถอย (regression) การสร้างฝัน (fantasy formation) การชดเชยโดยไม่รู้ตัว (sublimation) การปฏิเสธ (denial) การสะท้อนภายในตัวเอง (introjection) และการสะท้อนภายนอก (projection) วิธีการปกป้องการรับรู้ มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ลบความจำเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ไม่เป็นสุข
2. ป้องกันไม่ให้ประสบการณ์ที่ไม่เป็นสุข เชื่อมโยงไปถึงความจำในระดับจิตสำนึก
3. เก็บกดอารมณ์ที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ที่ไม่เป็นสุข
4. ขยาย ปรับ หรือตกแต่ง การรับรู้ แรงขับเคลื่อน ความปรารถนา ความไม่พอใจ เช่น

แปลงสิ่งเร้าที่มีแรงขับเคลื่อนที่ทำให้เกิดความละอาย รู้สึกผิด ให้อยู่ในรูปแบบที่สังคมยอมรับ

การกดไว้ที่จิตใต้สำนึกเป็นกลวิธีทางจิตใจที่ถูกใช้มากที่สุด วิธีนี้จะทำให้ลืมสิ่งที่ไม่เป็นสุข ต่อมาก็จะลืมว่าได้ลืมสิ่งใดไปบ้าง วิธีการปกป้องต่าง ๆ ในระดับจิตใต้สำนึกนั้นเป็นการทำงานของจิตสำนึก โดยการคัดกรองและโยนทิ้งสาระ (information) ที่จะกระตุ้นเร้าให้เกิดความวิตกกังวล ซึ่งเป็นการกระทำที่จำเป็นของมนุษย์ เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้ภายใต้แรงกดดันต่าง ๆ มนุษย์ไม่สามารถที่จะควบคุมวิธีการปกป้องการรับรู้ของจิตใจได้ หรือแม้แต่จะรู้ตัวว่ากระบวนการนี้กำลังดำเนินอยู่ การปกป้องเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ไม่สามารถมองเห็นได้ และเกี่ยวข้องกับการปรับตัวของแต่ละบุคคลในวัฒนธรรมของตน ซึ่งแต่ละวัฒนธรรมจะมีกฎระเบียบ จารีตประเพณี และแนวทางในการปฏิบัติที่จะบีบบังคับให้บุคคลต้องพยายาม ควบคุมหรือจัดการกับแรงขับพื้นฐานของตน วิธีการปกป้องการรับรู้ของจิตใจเป็นวิธีการที่ช่วยให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับข้อห้าม (taboo) ที่สังคมกำหนด

การรับรู้ในระดับจิตใต้สำนึก (unconscious perception)

ในศตวรรษที่ 19 ความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการรับรู้ในระดับจิตใต้สำนึกกับการพัฒนาตนเอง ซึ่งได้รับการสนับสนุนอย่างกว้างขวาง จากกลุ่มที่มีแนวความเชื่อในเรื่องความคิดเชิงบวก (positive thinking) และความเชื่อในเรื่องศักยภาพในการพัฒนาตนเองของมนุษย์ จึงทำให้มีบริษัทผู้ผลิตเทปจำนวนมาก ได้ทำการผลิตเทปที่มีข้อความเชิงบวกในการพัฒนาตนเองซ่อนอยู่ (subliminal self-help tape) ออกสู่ท้องตลาดเป็นจำนวนมาก ตลาดของเทปประเภทนี้มีมูลค่าในการซื้อสูงถึง 50 ล้านดอลลาร์ต่อปี และมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง (Beyerstein & Eich, 1993) แต่หลักฐานการวิจัยที่สนับสนุนประสิทธิผลของการกระตุ้นแรงจูงใจในระดับจิตใต้สำนึกจากการฟังยังมีเพียงเล็กน้อย (Fudin & Benjamin, 1991) นอกจากนี้ยังมีนักวิจัยบางกลุ่มที่ทำการศึกษาดังเรื่องนี้และได้สรุปว่า อิทธิพลของการกระตุ้นแรงจูงใจในระดับจิตใต้สำนึกจากการฟัง มีอิทธิพลเพียงเล็กน้อยในช่วง

ระยะเวลาสั้น ๆ จึงไม่สามารถโน้มน้าวหรือทำให้บุคคลเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ (Harris, Rerecich & Larsen, 1995)

เมริกเคิล (Merikle, 1988) ได้ทำการทดลองโดยนำเทพที่ซ่อนข้อมูลเชิงบวกในการพัฒนาตนเอง ซึ่งวางขายอยู่ทั่วไปในท้องตลาด กับเทพที่ปราศจากข้อความให้อาสาสมัครจำนวน 17 คน ฟัง โดยทำการทดลองทั้งหมด 300 ครั้ง ในแต่ละครั้งอาสาสมัครจะต้องระบุลงไปว่า ได้ยินเสียงกับข้อความหรือเสียงเท่านั้น แต่ปรากฏว่าอาสาสมัครทั้ง 17 คนไม่สามารถเดาคำที่เป็นเป้าหมายในการทดลอง ซึ่งถูกบันทึกซ่อนไว้ได้ เช่นเดียวกับ กรีนวอลด์ สเปนเจนเบอร์ แฟร์คเกนิส และ เอสเคแนซี (Greenwald, Spangenberg, Pratkanis & Eskenazi, 1991) ได้ทำการทดลองโดยนำเทพที่ซ่อนข้อมูลเชิงบวกในการพัฒนาตนเองที่วางขายในท้องตลาด ที่มีคุณสมบัติในการพัฒนาความสามารถในการจำช่วยเสริมสร้างความรู้สึกรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง (self-esteem) และช่วยในการลดน้ำหนัก ให้กลุ่มอาสาสมัครฟังเป็นเวลา 1 เดือน โดยที่ผู้วิจัยได้ทำการสลับหน้าปกเทพกับเนื้อหาของเทพยก ตัวอย่างเช่น หน้าปกเทพระบุว่าเป็นเทพที่ช่วยในการเสริมสร้างความรู้สึกรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง แต่ เนื้อหาภายในเทพกลับเป็นเทพที่ช่วยในการลดน้ำหนัก เป็นต้น กลุ่มอาสาสมัครจะถูกวัดและทดสอบก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้มาตราวัดความทรงจำของ เวอร์เชอร์เลอร์ (Wechsler Memory Scale) ในการทดสอบความสามารถในการจำ แบบวัดต่าง ๆ (10-item Rosenberg self-esteem measure 16-item Texas social behavior inventory) (Beck depression inventory) ในการวัดความรู้สึกรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และแบบวัดคัมบิลแอลแอลโอซี (WLLOC : weight locus of control scale) ถูกนำมาใช้วัดความเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติที่ส่งผลต่อการลดน้ำหนัก ผลปรากฏว่ากลุ่มอาสาสมัครไม่มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่สัมพันธ์กับข้อมูลเชิงบวกที่ซ่อนอยู่ในเนื้อหาของเทพ แต่กลับพบว่าการเปลี่ยนแปลงที่สัมพันธ์กับข้อความที่ระบุไว้ที่ปกเทพ จึงสรุปได้ว่าประสิทธิภาพของเทพเหล่านี้ เป็นแค่เพียงภาพลวงตาที่เกิดจากความคาดหวังของผู้บริโภคเอง จากข้อสรุปดังกล่าวจึงได้มีการทดลอง เพื่อทดสอบถึงอิทธิพลของความคาดหวังต่อการรับข้อมูลในระดับจิตใต้สำนึก โดยผู้วิจัยได้แจ้งแก่อาสาสมัครที่เป็นนักศึกษาในชั้นเรียนวิชาจิตวิทยาของมหาวิทยาลัย เท็กซัสคริสเตียนจำนวน 137 คน ผู้วิจัยได้แจ้งให้อาสาสมัครทราบว่า จะทำการทดลองส่งข้อมูลในระดับจิตใต้สำนึก โดยที่ข้อมูลดังกล่าวได้ถูกออกแบบให้มีอิทธิพลต่ออารมณ์และความรู้สึก กลุ่มอาสาสมัครจะถูกวัดและทดสอบก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้แบบวัดทางจิตวิทยา (psychological assessment scale) ที่ผู้วิจัยออกแบบเองในการวัดความเชื่อ และใช้แบบวัดความรู้สึกรู้สึกเชิงบวก-ลบ (positive affect-negative affect scale, watson) ในการวัดอารมณ์ความรู้สึก หลังจากนั้นผู้วิจัยได้เปิดเพลงแจ๊สที่ปราศจากข้อมูลให้กลุ่มอาสาสมัครฟังเป็นเวลา 10 นาที ผลปรากฏว่า นักศึกษาที่เชื่อในอิทธิพลของการรับข้อมูลในระดับจิตใต้สำนึก มีการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ดีกว่า

นักศึกษาที่ไม่เชื่อ และนักศึกษาที่เชื่อในอิทธิพลของการรับข้อมูลในระดับจิตใต้สำนึก ยังรายงานอีกว่าระหว่างการทดลอง สามารถได้ยินเสียงอื่นที่นอกเหนือจากเสียงเพลงอีกด้วย

ในปี 1988 เมริกเคิล (Merikle, 1988) ยังได้ทำการทดลองเพื่อจะพิสูจน์ถึงการมีอยู่จริงของการรับรู้ในระดับจิตใต้สำนึก โดยใช้สภาพการณ์ที่กลุ่มตัวอย่างไม่รู้ตัวกับสิ่งเร้า ความสำเร็จของการทดลองจึงขึ้นอยู่กับวิธีการที่ใช้ในการจัดการรับรู้ที่รู้สึกตัว เพราะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการไม่รู้ตัวของกลุ่มตัวอย่างนั้น ขึ้นอยู่กับการบอกเล่าด้วยตนเองของผู้ถูกทดลอง ต่อมาได้มีการออกแบบการทดลองที่วัด หรือสังเกตพฤติกรรมที่แสดงถึง ความไม่สามารถแยกแยะหรือรับรู้สิ่งเร้าที่ถูกนำเสนอพร้อมกันทั้งในระดับจิตใต้สำนึกกับระดับจิตสำนึก การศึกษาทั้ง 2 วิธีนี้ยังไม่อาจนำไปสู่ข้อค้นพบที่น่าเชื่อถือได้อย่างเต็มที่ เพราะยังมีข้อสงสัยเกี่ยวกับวิธีการว่า จะสามารถจัดประสบการณ์ทั้งหมดที่อยู่ในระดับจิตสำนึกได้จริงหรือไม่

สำหรับผู้ที่ยอมรับการมีอยู่ของจิตใต้สำนึกและงานวิจัยที่น่าสนใจ จากกลุ่มที่ใช้วิธีพินิจภายใน (introspection) มีดังต่อไปนี้คือ ธรอนตัน (Thronton & Silverman, 1987) ได้ทำการทดลองส่งข้อมูลเชิงบวกในระดับจิตใต้สำนึก เพื่อลดอาการซึมเศร้าในอาสาสมัครจำนวน 36 คน โดยกลุ่มที่ 1 จะได้รับฟังเพลงที่มีข้อความว่า แม่ พ่อ และฉันเป็นหนึ่งเดียวกัน (Mommy Daddy and I are one) อยู่ กลุ่มที่ 2 จะได้รับฟังเพลงที่มีข้อความว่า ผู้คนกำลังเดินมา (people are walking) ซ่อนอยู่ ส่วนกลุ่มที่ 3 จะได้รับฟังเพลงที่ปราศจากข้อความ ผลปรากฏว่า อาสาสมัครกลุ่มที่ 1 เท่านั้นที่มีอาการซึมเศร้าลดลง ธรอนตันและซิลเวอร์แมน (Thronton & Silverman, 1987) ยังได้ทำการทดลองในลักษณะเดียวกันกับคนไข้ยาเสพติดจำนวน 47 คนที่เข้ารับการรักษาสู่ศูนย์บำบัดผู้ติดยาในนครนิวยอร์ก (New York Veterans Administration Methadone Clinic) เป็นเวลา 6 สัปดาห์ปรากฏว่า กลุ่มคนไข้ที่ได้รับฟังเพลงที่มีข้อความว่า แม่ พ่อ และฉันเป็นหนึ่งเดียวกัน (Mommy Daddy and I are one) ซ่อนอยู่ สามารถลดปริมาณการรับเมทาโดน (Methadone) ได้ดีกว่ากลุ่มอื่น เช่นเดียวกันกับเชกัลลิส และ โลว์ (Chakalis & Lowe, 1992) ที่ได้ทำการทดลองถึงอิทธิพลของการกระตุ้นแรงจูงใจในระดับจิตใต้สำนึกต่อความจำระยะสั้น ในกลุ่มอาสาสมัครที่เป็นนักศึกษาจำนวน 60 คน โดยกลุ่มที่ 1 จะได้รับฟังเพลงที่ช่วยให้ผ่อนคลายแต่ปราศจากข้อมูล ส่วนกลุ่มที่ 2 จะได้รับฟังเพลงที่มีข้อความที่ช่วยในการจดจำชื่อและใบหน้าซ่อนอยู่ เป็นเวลา 10 นาที หลังจากนั้นก็นำรูปถ่ายของใบหน้าที่มีชื่อและอาชีพระบุไว้ในภาพ ให้อาสาสมัครทั้ง 2 กลุ่มดูเป็นเวลา 10 วินาที ผลปรากฏว่ากลุ่มที่ 2 ที่ได้รับฟังเพลงที่มีข้อความที่ช่วยในการจำ สามารถจดจำชื่อและอาชีพของแต่ละภาพได้แม่นยำกว่า นอกจากนี้ยังได้มีการทดสอบโดยการวัดปฏิกิริยาของผิว (electrodermal response) กับการรับรู้โดยไม่รู้ตัว (Masling, Bornstein, Poynton, Reed & Katkin, 1991) ในนักศึกษาชายจำนวน 84 คน โดยแบ่งออกเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มทดลองจะได้รับ ข้อความที่กระตุ้นให้เกิดความ

วิตกกังวลไม่มีใครรักฉัน (no one loves me) ส่วนกลุ่ม ควบคุมจะได้รับข้อความที่เป็นกลาง ไม่มีใครยกมันขึ้น (no one lifts it) จากผลการทดสอบปรากฏว่า อาสาสมัครทั้ง 2 กลุ่ม ไม่เห็นหรือได้ยินสิ่งเร้าในระดับจิตสำนึก แต่กลุ่มตัวอย่างมีปฏิกิริยาทางผิวหนังเมื่อมีการส่งข้อมูลในระดับจิตใต้สำนึก

เมริเคิล (Merikle, 1988) ได้เขียนเล่าถึงงานทดลองของ ซิดิส (Sidis, 1898) ที่ใช้บัตรที่มีตัวเลขหลักเดียวหรืออักษรตัวเดียว ผู้ถูกทดลองจะนั่งห่างจากบัตรเป็นระยะไกลเกินกว่าที่สายตาปกติจะมองเห็นได้ชัด ผู้ถูกทดลองจะมองเห็นเพียงมัว ๆ ลาง ๆ กลุ่มตัวอย่างบ่นว่ามองไม่เห็นอะไรเลย แต่เมื่อให้บอกตัวอักษรหรือตัวเลขบนบัตร กลุ่มตัวอย่างบอกถูกเกินกว่าครึ่ง และบอกว่าต้องหลับตานึกก่อน ซิดิส สรุปว่ามนุษย์สามารถรับรู้สิ่งต่าง ๆ ที่ไม่สามารถรับรู้ได้ในขณะที่ตื่น

คีย์ (Key, 1992) ให้กลุ่มตัวอย่างดูภาพในแผ่นรองจานของบริษัท โฮเวิร์ดจอห์นสัน (Howard Johnson) ซึ่งเป็นภาพหอย (clam) ที่น่ากินในงานพร้อมเครื่องเคียง แล้วให้กลุ่มตัวอย่างเล่าความฝันหลังจากนั้น หลายคนเล่าถึงการคืนชนผลิตภัณฑ์ระหว่างชายกับหญิง อีกหลายคนฝันถึงการพยายามหนีออกจากเรือที่กำลังจม โดยที่ประตูและทางออกปิดตาย

อีกตัวอย่างหนึ่งคือการศึกษาของ เลคฟอร์ด (Key, 1992) ขณะที่เขาสอนอยู่หน้าชั้น หลังห้องเรียนมีการใช้เครื่องฉายแผ่นใส ด้วยความสว่างเพียงหนึ่งแรงเทียน ฉายภาพต่าง ๆ เกี่ยวกับเพศ ความตาย และภาพที่เป็นกลาง นักศึกษาที่เป็นกลุ่มทดลองจะไม่ทราบว่าการฉายภาพดังกล่าวอยู่ส่วนกลุ่มควบคุมจะไม่มีการฉายภาพใด ๆ เมื่อฉายไปแล้ว 30 นาที กลุ่มตัวอย่างทำข้อสอบเกี่ยวกับเนื้อหาที่อาจารย์บรรยาย เลคฟอร์ด รายงานว่ากลุ่มที่ปะทะกับเพศที่ซ่อนเร้นอยู่ในภาพ มีผลทดสอบแตกต่างจากกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ

อีกวิธีหนึ่งที่ใช้ในการศึกษาการรับรู้ด้วยจิตใต้สำนึกคือ การประเมินพฤติกรรมการรู้สึกตัว (behavioral measures of awareness) เมริเคิล (Merikle, 1988) อธิบายว่า วิธีการของกลุ่มนี้ศึกษาในสภาพการณ์ที่ทำให้ไม่สามารถแยก หรือรับรู้สิ่งเร้าอื่น ๆ ที่ถูกนำเสนอพร้อมด้วย โดยมีข้อตกลงเบื้องต้นว่า การที่ไม่สามารถแยกสิ่งเร้าที่ต่างออกไป แสดงถึงการขาดการรับรู้ที่รู้สึกตัว หรืออีกนัยหนึ่งถ้าจะรับรู้ก็รับรู้ด้วยจิตใต้สำนึก ผลของการศึกษาทดลองเหล่านี้ ทำให้เรื่องการเรียนรู้ด้วยจิตใต้สำนึกกลับมาเป็นที่สนใจอีกครั้ง

เมริเคิล (Merikle, 1983) เล่าถึงการทดลองของ คอนส์ วิลสัน และ แซจอก (Kunst, Wilson & Zajonc) ที่ต้องการพิสูจน์ให้เห็นว่า สิ่งเร้าที่รับรู้โดยไม่รู้สึกตัวมีอิทธิพลต่ออารมณ์ความรู้สึก ในตอนต้นของการทดลองกลุ่มตัวอย่างจะได้ดูภาพรูปทรงเรขาคณิตที่บิดเบี้ยวจำนวน 10 ภาพ แต่ละภาพจะถูกฉาย 5 ครั้ง ๆ ละ 1 ไมโครวินาที ในระหว่างการทดลองไม่ปรากฏว่ามีตัวอย่างใดรายงานว่า “เห็น” รูปทรงพวกนั้น ต่อมากลุ่มตัวอย่างถูกทดสอบ โดยให้ทบทวนรูปทรงเหล่านี้

และถูกให้ระบุรูปทรงที่ชอบ วิธีการดังกล่าวเป็นการวัดการรับรู้ด้วยจิตใต้สำนึก ในการทดสอบทั้ง 2 วิธี ผู้วิจัยจะแสดงภาพที่เป็นรูปทรงคู่กันจำนวน 10 ภาพให้กลุ่มตัวอย่างดู แต่ละภาพจะมีรูปทรงเก่าที่เคย กับรูปทรงใหม่ที่ยังไม่เคยฉาย กลุ่มตัวอย่างได้รับคำสั่งให้เลือกรูปทรงที่เคยฉายแล้ว เพื่อทดสอบความทรงจำ และให้เลือกรูปทรงที่ชอบเพื่อวัดความรู้สึก ผลปรากฏว่าเมื่อให้ถูกทบทวนว่าเคยเห็นรูปทรงใดมาก่อน กลุ่มตัวอย่างตอบถูกต่ำกว่าโอกาสที่จะตอบถูก (ต่ำกว่า 50%) แต่เมื่อถูกให้ทบทวนว่าชอบรูปทรงใดมากกว่า กลุ่มตัวอย่างสามารถตอบถูก ได้มากกว่าโอกาสที่จะตอบถูก (ถูก 60%) แสดงว่าเมื่อให้แยกแยะระหว่างรูปทรง “เก่า” และ “ใหม่” คำตอบที่แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างไม่มีการรับรู้มาก่อน แต่เมื่อต้องตอบว่าชอบรูปทรงใด คำตอบแสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างได้เผชิญ (exposure) สิ่งเร้าในเวลาสั้น ๆ มาก่อนซึ่งมีอิทธิพลต่อการเลือก ดังนั้นถ้ายอมรับว่า วิธีการทบทวนสิ่งที่เผชิญมาก่อนเป็นการวัดการรับรู้ด้วยจิตใต้สำนึกแล้วละก็ ผลการวิจัยนี้ก็ได้อธิบายให้เห็นถึงการมีอยู่จริงของการรับรู้ด้วยจิตใต้สำนึก

นอกจากการทดลองดังกล่าวแล้วยังมีการทดลองที่น่าสนใจอีกคือ การทดลองของ ไคลน์ และโฮลท์ (Key, 1992) ในการทดลองกลุ่มตัวอย่างได้รับคำแนะนำให้วาดภาพคน จากคำบรรยายที่คลุมเครือว่า เป็นหญิงหรือชาย แต่ก่อนที่จะวาดภาพดังกล่าว กลุ่มตัวอย่างจะได้ดูภาพอวัยวะหญิงและชายที่ฉายจากกล้องที่มีความไวสูง (tachistoscope) กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับภาพอวัยวะชายก็จะเขียนภาพคนออกมาเป็นผู้ชายมากกว่า เช่นเดียวกลุ่มที่ได้รับภาพอวัยวะหญิงก็จะเขียนภาพคนออกมาเป็นผู้หญิงมากกว่า ผลการทดลองดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการรับรู้ในระดับจิตใต้สำนึกมีอยู่จริงและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม

การทดลองของ สมิธ สเตนส์ และ คลีเอน ก็เป็นการทดลองที่น่าสนใจถึงแม้ว่าจะนานมาแล้วก็ตาม (Key, 1992) ในการทดลองกลุ่มตัวอย่างได้รับคำสั่งให้เขียนคำที่แสดงถึงอารมณ์ ก่อนการเขียนกลุ่มทดลองจะได้ดูภาพของคำว่า ความสุข (happy) ซึ่งถูกฉายจากกล้องที่มีความไวสูง (tachistoscope) ซึ่งมีความไวหน้ากล้องระหว่างเศษ 3 ถึง เศษ 10 ส่วน 1000 ต่อวินาที ผลปรากฏว่ากลุ่มทดลองที่ได้รับภาพคำว่า ความสุข (happy) จะบรรยายอารมณ์ที่เป็นสุข มากกว่ากลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับภาพใดๆ

จากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น จึงสรุปได้ว่าการรับรู้ด้วยจิตใต้สำนึกมีอยู่จริง จึงมีคำถามที่น่าสนใจว่าต่อไปว่า การรับรู้ในระดับนี้มีผลต่อพฤติกรรมอย่างไร

ผลของการรับรู้ในระดับจิตใต้สำนึกต่อพฤติกรรม

คีย์ (Key, 1992) ได้อธิบายว่าจิตใจของมนุษย์ประกอบด้วยการรับรู้ 3 ระดับคือ จิตใต้สำนึก (unconscious mind) จิตใกล้สำนึก (preconscious mind) และจิตสำนึก (conscious mind) ความจำในระดับจิตสำนึกมีปริมาณที่จำกัด ในขณะที่ความจำในระดับจิตใต้สำนึก มีปริมาณและ

ยาวนานกว่า ตัวอย่างเช่น ความทรงจำเกี่ยวกับชีวิตในวัยเด็กของผู้ใหญ่ เป็นต้น คีคเตอร์ไวเคอร์ เพ็นฟิลด์ (Dr. Wilder Penfield) ศัลยแพทย์ระบบประสาท ได้ตั้งสมมติฐานจากประสบการณ์การผ่าตัดสมองกว่า 25 ปี ว่าจิตใต้สำนึกเก็บความทรงจำเกี่ยวกับทุกอย่างที่ผ่านเข้ามาในชีวิต ส่วนจิตก่อนสำนึกมีหน้าที่เปรียบเสมือนสะพานที่เชื่อมโยงอยู่ตรงกลางระหว่างจิตใต้สำนึกกับจิตสำนึก

คีย์ (Key, 1992, p. 98-99) ได้เล่าถึงงานวิจัยของคีคเตอร์ฮาล ซี เบ็คเคอร์ (Dr. Hel C. Becker) ที่แสดงให้เห็นว่าจิตใต้สำนึกเก็บความทรงจำได้ดีกว่า ยาวนานกว่าจิตสำนึกและยังมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ได้เริ่มทดลองและศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ในระดับจิตใต้สำนึกในปีค.ศ. 1950 ในปี ค.ศ. 1962 และ 1966 เขาได้จดทะเบียนลิขสิทธิ์เครื่องมือที่สามารถเสนอสาร ข้อมูลเข้าสู่สมองได้ โดยที่ผู้รับไม่รู้ตัว ซึ่งมีชื่อเรียกว่า แทชซิสโตสโคป (tachistoscope) เป็นกล้องที่สามารถฉายภาพที่มีความไวถึงเศษ 3 ถึง เศษ 10 ส่วน 1000 ต่อวินาที คีคเตอร์เบ็คเคอร์ ยังตั้งคลินิกลดน้ำหนักที่ประสบความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับจากสมาคมแพทย์ของเมืองนิวยอร์ก โดยใช่วิธีส่งข้อมูลโดยที่ผู้รับไม่รู้ตัว ผ่านไฮดรอสัมผัส จักขุสัมผัส จูจิตใต้สำนึก ตลอดโปรแกรม 12 สัปดาห์ที่คนไข้มารับบริการ นอกจากนี้เขายังออกแบบโปรแกรมกันขโมย ที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในร้านขายสินค้าในสหรัฐอเมริกาและแคนาดา โดยสร้างระบบที่สามารถซ่อนคำพูด ด้วยการบันทึกที่ระดับความดังที่ 30 - 40 เดซิเบล เข้าไปในระบบเสียงเพลงของร้าน ข้อมูลที่ถูกบันทึกซ่อนไว้มีความหมายว่า “ฉันเป็นคนซื่อสัตย์ ฉันไม่ขโมย การขโมยเป็นเรื่องไม่ซื่อสัตย์” ร้านค้า 6 แห่งใหญ่ ๆ ได้รายงานผลว่า หลังจากที่ได้ทดลองนำเอาระบบนี้มาใช้มานานกว่า 9 เดือนปรากฏว่า การขโมยของถูกค้าและถูกจ้างลดลงถึง 37%

คีย์ (Key, 1992) ได้เขียนหนังสือวิเคราะห์การใช้ภาพโฆษณาสินค้าต่าง ๆ ที่ซ่อนสาระทางเพศลงในภาพเหล่านั้น เพื่อให้เกิดการจดจำสินค้าในระดับจิตใต้สำนึก และยังส่งผลให้ผู้บริโภคซื้อสินค้าเหล่านั้นอย่างไม่รู้ตัว ยกตัวอย่างเช่น วงดนตรีรีคซ้อ ชิพทริก (Cheap Trick) อัดเสียงบทสวดลงในเพลง คุณสบายดีหรือ (How are you?) โดยใช้ความเร็วเพียง 1 ส่วน 8 ของความเร็วปกติ ปรากฏว่าเพลงชุดนี้ขายดีมากในกลุ่มวัยรุ่นตอนต้นและตอนกลาง คีย์ได้อธิบายว่า เพลงชุดนี้จะกระตุ้นให้จิตใต้สำนึกหวนคิดถึงวัยเยาว์ที่เติบโตท่ามกลางความรัก การดูแลเอาใจใส่ ปกป้องคุ้มครองให้ปลอดภัยของพ่อแม่ แต่เมื่อเติบโตเป็นวัยรุ่นก็จะขัดแย้งกับพ่อแม่ บทสวดเปรียบเสมือนการระบายความเศร้าและการขออภัย

การวิจัยจากห้องทดลองพบว่า การรับรู้ด้วยจิตใต้สำนึกมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ดังรายงานในบทสังเคราะห์ของ เมริเคอร์ ที่เล่าถึงการทดลองของ เมอร์ฟีและแซจอน (Murphy & Zajonc) ในการทดลองกลุ่มตัวอย่างจะได้เห็นภาพอักษรจีนเป็นลำดับ กลุ่มตัวอย่างจะถูกสั่งให้ประเมินว่าอักษรที่เห็นให้ความหมายที่ดีหรือไม่ดี โดยใช้มาตราวัดเป็น 5 ช่วง จาก ดี ไปถึง ไม่ดีเลย

สิ่งที่สำคัญของการทดลองนี้คือ สิ่งที่เกิดขึ้นก่อนที่จะเห็นตัวอักษรเหล่านั้น กลุ่มตัวอย่างถูกแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ทั้ง 2 กลุ่มจะได้รับการฉายภาพใบหน้าคนที่แสดงอารมณ์เป็นสุข เช่น ยิ้ม หรือ ใบหน้าที่แสดงอารมณ์โกรธ เช่น หน้าบึ้ง แต่ภาพที่ฉายให้กลุ่มที่ 1 จะใช้เวลาเพียง 4 ไมโครวินาที ซึ่งไม่มีตัวอย่างใดรายงานว่าเห็นภาพ ส่วนกลุ่มที่ 2 ภาพจะถูกฉายนานถึง 1000 ไมโครวินาที ซึ่งนานพอที่ตัวอย่างทุกคนรายงานว่าเห็นภาพ แต่กลุ่มนี้จะได้รับคำสั่งให้มุ่งความสนใจไปที่การประเมินตัวอักษรโดยไม่ต้องสนใจใบหน้าเหล่านั้น ปรากฏว่ากลุ่มที่ 1 ที่ได้เห็นใบหน้าเพียงแวบเดียว หรือรับรู้ด้วยจิตใต้สำนึกจะประเมินตัวอักษรว่า “ดี” ถ้าอักษรนั้นปรากฏคู่กับใบหน้าที่ยิ้มแย้ม และ “ไม่ดี” ถ้าอักษรนั้นปรากฏคู่กับใบหน้าที่บูดบึ้ง ส่วนกลุ่มที่ 2 ผลปรากฏว่า ภาพของใบหน้าต่าง ๆ ไม่มีผลต่อการประเมินตัวอักษร

เมरिकเล่ (Merikle, 1984) ยังเล่าถึงการทดลองของ โกรเจอร์ (Groeger) ในการทดลองฉายคำที่เป็นเป้าหมาย (target word) ที่ละคำ ทันทีที่คำเป้าหมายฉายเสร็จกลุ่มตัวอย่างจะต้องเลือกคำเป้าหมายนี้จากตารางคำที่กำหนดให้ทั้งหมด 24 คำ ประเด็นที่สำคัญของการทดลองนี้คือ ในตารางดังกล่าวไม่มีคำที่เป็นเป้าหมายอยู่เลย แต่จะเป็นคำที่คล้ายกันในด้านความหมาย และคำที่คล้ายกันในด้านโครงสร้าง ยกตัวอย่างเช่น ถ้าคำเป้าหมายเป็น เมืองเล็ก (town) คำที่คล้ายกันในด้านความหมายคือ เมืองใหญ่ (city) ส่วนคำที่คล้ายกันในด้านโครงสร้างคือ เวลา (time) เป็นต้น ผลของการทดลองพบว่า ถ้าคำเป้าหมายถูกฉายในระยะเวลาที่สั้นมาก จน ไม่มีใครรายงานว่าเห็น (รับรู้ด้วยจิตใต้สำนึก) กลุ่มตัวอย่างจะเลือกคำที่คล้ายกันในด้านความหมายจากตาราง แต่ถ้าคำเป้าหมายถูกฉายนานพอที่ทุกคนรายงานว่าเห็น (รับรู้ด้วยจิตสำนึก) คำที่ถูกเลือกจากตารางจะเป็นคำที่คล้ายกันในด้านโครงสร้าง ในปี ค.ศ. 1988 โกรเจอร์ ได้ทำการทดลองที่มีลักษณะคล้ายกับการทดลองครั้งแรก แต่เปลี่ยนมาเสนอคำเป้าหมายผ่าน สไลด์สัมผัสแทนจอสัมผัส ผลการทดลองพบว่า ถ้ารับรู้ด้วยจิตใต้สำนึก คำที่ถูกเลือกจะเป็นคำที่คล้ายกันในด้านความหมาย แต่ถ้ารับรู้ด้วยจิตสำนึก คำที่ถูกเลือกจะเป็นคำที่คล้ายกันด้านโครงสร้าง การทดลองทั้ง 2 แสดงให้เห็นว่า การรับรู้ 2 ประเภทนี้ให้ผลที่ต่างกัน จิตใต้สำนึกรับรู้ที่ความหมาย ในขณะที่จิตสำนึกรับรู้ที่โครงสร้างหรือลักษณะภายนอก ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การรับรู้ด้วยจิตใต้สำนึกมีผลต่อพฤติกรรมจริง และดูเหมือนว่าจะเป็นผลที่ดีกว่า การรับรู้ด้วยจิตสำนึก เช่น จดจำได้นานกว่าและรับรู้ความหมายที่ลึกซึ้งกว่าลักษณะภายนอก แต่ก็ยังคงมีการทดลองที่พยายามพิสูจน์ประเด็นนี้ต่อไปอีก

ความแตกต่างของการรับรู้ทั้ง 2 ระดับ

เมरिकเล่ (Merikle, 1984) ได้ทำการทดลองหลายครั้งโดยออกแบบการทดลอง โดยการฉายคำว่า เขียว หรือแดง ให้กลุ่มตัวอย่างได้รับรู้ทั้งในขณะที่รู้สึกตัวและไม่รู้สึกตัว และหลังจากนั้นกลุ่มตัวอย่าง จะถูกทดสอบโดยให้บอกชื่อแถบสีให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ ผลปรากฏว่ากลุ่มตัวอย่าง

ใช้เวลาในการบอกชื่อแถบสีที่มาพร้อมกับคำที่ตรงกันข้าม (แถบสีแดงกับคำว่าเขียว) นานกว่าการบอกชื่อแถบสีที่มาพร้อมกับคำที่สอดคล้อง (แถบสีแดงกับคำว่าแดง) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มไม่สามารถหลีกเลี่ยงการอ่านคำที่ถูกฉายขึ้นมาก่อน ทั้ง ๆ ที่ผู้วิจัยไม่ได้บังคับให้อ่าน แต่เมื่อเปลี่ยนการทดลองโดยให้กลุ่มตัวอย่างจับคู่คำและสีที่ขัดแย้งกัน เช่นคำว่าแดงกับแถบสีเขียว คำว่าเขียวกับแถบสีแดง และฉายคำที่ขัดแย้งกันถี่กว่าคำที่สอดคล้องกัน เพื่อพิสูจน์ความแตกต่างเมื่อถูกนำเสนอให้รับรู้ด้วยจิตสำนึก หรือจิตใต้สำนึก ถ้ารับรู้ด้วยจิตสำนึกจะใช้เวลาในการบอกสีที่ขัดแย้งกัน (คำแดง-แถบเขียว) น้อยกว่าการบอกสีที่สอดคล้องกัน (คำแดง-แถบแดง) ผู้วิจัยได้อธิบายว่าที่เป็นเช่นนั้นเพราะ กลุ่มตัวอย่างคาดเดาว่าแถบสีที่ตามมาจะต้องไม่ใช่สีแถบสีตามคำที่เพิ่งปรากฏ แต่ถ้าเป็นการรับรู้ด้วยจิตใต้สำนึก ผลจะปรากฏในลักษณะตรงกันข้ามกัน การบอกคู่ที่สอดคล้องจะใช้เวลาที่สั้นกว่าการบอกคู่ที่ขัดแย้ง การทดลองนี้เป็นการสาธิตให้เห็นว่า จิตใต้สำนึกนำไปสู่การตอบสนองอัตโนมัติที่มนุษย์ไม่สามารถควบคุมได้ แต่ดำเนินการรับรู้ด้วยจิตสำนึก มนุษย์จะนำเอาข้อมูลที่ได้รับไปเป็นแนวทางในการกำหนดปฏิกิริยาในการตอบสนอง

ในปี 1980 เมริกเคิล (Merkle, 1984) ได้ตั้งสมมุติฐานไว้ว่า อิทธิพลของสภาพขึ้น (context) ต่อการรับรู้ถูกจำกัดจากข้อมูลที่ถูกรับรู้ด้วยจิตสำนึก และเพื่อพิสูจน์สมมุติฐานข้อนี้เขาได้ทำการทดลอง โดยนำเสนอคำเป็นชุด แต่ละชุดมี 3 คำ คำแรกเป็นคำที่เห็นได้ชัดว่า จะบอกสภาพขึ้น นำเช่น มือ (hand) หรือ ต้นไม้ (tree) คำที่ 2 เป็นคำที่มีสองความหมายเช่น ต้นปาล์ม / ฝ่ามือ (palm) และคำที่ 3 เป็นคำที่เห็นชัดว่าเป็นคำเป้าหมาย เช่น ข้อมือ (wrist) จุดประสงค์ของการทดลองคือ ต้องการให้คำที่ 3 มีอิทธิพลต่อการเลือกความหมายของคำที่ 2 โดยนำเสนอชุดคำเป็น 2 ลักษณะคือ ลักษณะที่ 1 เป็นชุดคำที่มีความหมายตามคำที่ 2 เช่น มือ ฝ่ามือ ข้อมือ (hand palm wrist) และลักษณะที่ 2 เป็นชุดคำที่มีความหมายแตกต่าง เช่น ต้นไม้ ต้นปาล์ม / ฝ่ามือ ข้อมือ (tree palm wrist) ระยะเวลาของการตอบสนองต่อคำเป้าหมาย (คำที่ 3) จะถูกเร่งให้เร็วขึ้น ถ้าคำที่นำเสนอก่อนหน้านี้มีความหมายกลุ่มเดียวกัน ดังนั้นถ้าคำขึ้นนำ (คำที่ 1) มีอิทธิพลต่อคำที่ 2 จริง เวลาในการตอบสนองต่อคำที่ 3 ควรจะเร็วกว่า ถ้าคำที่ 1 และคำที่ 3 มีความหมายในแนวเดียวกับคำที่ 2 เช่นคำที่ 1 คือ มือ (hand) คำที่ 2 คือ ข้อมือ (wrist) ผลการทดลองปรากฏว่าสนับสนุนสมมุติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ คำขึ้นนำ (คำที่ 1) มีอิทธิพลต่อการเลือกความหมายของคำที่มีหลายความหมาย ก็ต่อเมื่อเป็นการรับรู้ที่ชัดเจนด้วยจิตสำนึก เวลาในการตอบสนองก็เร็วกว่า ถ้าคำที่นำหน้ามีความหมายในกลุ่มเดียวกัน แต่ถ้าคำที่มีหลายความหมายและถูกรับรู้ในระดับจิตใต้สำนึก เวลาในการตอบสนองต่อคำเป้าหมายจะถูกเร่งให้เร็วขึ้น ถ้าถูกนำด้วยคำที่มีหลายความหมายที่เกี่ยวข้องกัน และเป็นอิสระจากอิทธิพลของคำขึ้นนำ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ถ้าเป็นการรับรู้ระดับจิตสำนึกการขึ้นนำมีอิทธิพลต่อการรับรู้ แต่ถ้าเป็นการรับรู้ด้วยจิตใต้สำนึก การตอบสนองจะเป็นไปโดยอัตโนมัติปลอดจากอิทธิพลของการขึ้นนำ

การรับรู้ด้วยจิตใต้สำนึกต่อพฤติกรรม

คีย์ (Key, 1992, p. 89) สรุปว่าสิ่งเร้าที่ถูกรับรู้ระดับจิตใต้สำนึกมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมอย่างน้อย 10 ด้านด้วยกันคือ

1. การรับรู้ระดับจิตสำนึก
2. การตอบสนองทางอารมณ์
3. พฤติกรรมที่เกิดจากแรงขับเคลื่อน
4. ระดับการปรับตัว
5. การใช้คำพูด
6. ความทรงจำ
7. การป้องกันการรับรู้
8. ความฝัน
9. การป่วยทางจิต
10. พฤติกรรมการซื้อและบริโภค

การวิจัยครั้งนี้จะทดลองใช้การรับรู้ด้วยจิตใต้สำนึกมาเปลี่ยนแปลงความก้าวร้าวของเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนตามทฤษฎีของฟรอยด์ ที่ได้อธิบายไว้ว่า ความก้าวร้าวเป็นแรงขับ (drive) ตามธรรมชาติของมนุษย์ การวิจัยครั้งนี้อาศัยแนวความคิดของคีย์ที่ได้อธิบายและยกตัวอย่างไว้ดังนี้

การจัดการกับพฤติกรรมที่เกิดจากแรงขับเคลื่อน

คีย์ (Key, 1992, p. 91) ได้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างแรงขับเคลื่อนกับการรับรู้ระดับจิตใต้สำนึกว่า แรงขับนี้มีและเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มนุษย์จะจดจำปฏิกิริยาตอบสนองต่อแรงขับเคลื่อนที่เกิดขึ้นครั้งแรก โดยการบันทึกไว้ในระบบความทรงจำทั้งระดับจิตสำนึกและระดับจิตใต้สำนึก ต่อมาเมื่อมีสิ่งเร้ามาลั่นไกแรงขับเคลื่อนนี้ ไม่ว่าจะเป็นความหิว ความกระหาย ความต้องการทางเพศ ความโกรธ หรือความก้าวร้าว แรงขับจะถูกพื้นความทรงจำเกี่ยวกับประสบการณ์ที่เคยทำมา แล้วส่งผลต่อพฤติกรรม ดังการทดลองของ กอร์ดอนและสเปนซ์ (Gordon & Spence) ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่หิวจะอ่อนไหวและรับสิ่งเร้าด้วยจิตใต้สำนึกมากกว่า กลุ่มที่เพิ่งรับประทานอาหารมา ดังเช่นคำแนะนำที่ว่า “อย่าไปจ่ายตลาด หรือสั่งอาหารเวลาที่หิว” คีย์ (Key, 1992) ยังกล่าวถึงการค้นพบของ ก๊อดลินและฟิสส์ (Godlin & Fiss) ที่พบว่า การนึกทบทวนชื่ออาหารจะทำให้รู้สึกดีขึ้น เมื่อกลิ่นของอาหารถูกนำเสนอในระดับจิตใต้สำนึก และยังมีการทดลองที่พบว่า การใช้คำพูดหรือภาพ โดยนำเสนอในระดับจิตสำนึก ก่อนที่จะสัมผัสกับสิ่งเร้าที่ระดับจิตใต้สำนึก จะทำให้กลุ่มตัวอย่างอ่อนไหวต่อสิ่งเร้าในระดับนี้ ด้วยเหตุนี้การโฆษณาขายเหล้า บุหรี่ รถยนต์ นิตยสารเฉพาะ

ผู้ชายหรือหญิง ขาดบกพร่อง ฯลฯ จึงใช้กลยุทธ์ของการเสนอสินค้าที่ซ่อนเร้นสิ่งเร้าที่กระตุ้นแรงขับเคลื่อนทางเพศให้กลมกลืนไปกับภาพโฆษณา

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การสร้างสภาพการณ์ให้เกิดการรับรู้ในระดับจิตใต้สำนึก จะปลูกเร้าความจำเกี่ยวกับแรงขับเคลื่อนที่ถูกเก็บไว้ที่ระดับนี้ ดังนั้นเมื่อการรับรู้ระดับจิตใต้สำนึกมีผลต่อพฤติกรรมตามที่กล่าวมาข้างต้น ความก้าวร้าวซึ่งเป็นแรงขับเคลื่อนประเภทหนึ่งตามทฤษฎีของฟรอยด์ ก็น่าจะเป็นสิ่งที่สามารถสื่อและเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าได้รับการรับรู้ในระดับจิตใต้สำนึก ซึ่งการนำเสนอสิ่งเร้าให้หลบผ่านหน่วยการกลั่นกรองของจิตสำนึกไปสู่จิตใต้สำนึกได้นั้นมีวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

การนำเสนอสิ่งเร้าต่อจิตใต้สำนึก

จากการทบทวนงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับจิตใต้สำนึก (Key, 1992, pp. 86-87) จึงพอสรุปได้ว่า การนำเสนอสิ่งเร้าต่อจิตใต้สำนึก มีวิธีการหลัก ๆ อยู่ 2 วิธีคือ

1. วิธีการซ่อนเร้นแอบแฝงไปกับสัมผัสที่เด่น ยกตัวอย่างเช่น การใส่สารที่ต้องการสื่อลงไปที่ จักขุสัมผัสซึ่งเป็นสัมผัสที่เด่นกว่าสัมผัสอื่น เพื่อสื่อไปยังจิตใต้สำนึก โดยซ่อนแฝงสาระนั้นไว้ในภาพ
2. วิธีการระดมสิ่งเร้าในลักษณะที่ตาโหมเข้าใส่ ทั้งในรูปของปริมาณหรือความถี่ การทำเช่นนั้นจะทำให้ประสาทสัมผัสในระดับจิตสำนึกหมดความรู้สึกรู้หา ข้อมูลที่ต้องการส่งก็จะไหลเข้าไปที่หน่วยความจำในระดับจิตใต้สำนึกแทน เช่นเดียวกับการนำเสนอสิ่งเร้าในความถี่หรืออัตราความเร็วที่สูงมาก ยกตัวอย่างเช่น กล้อง แทชิสโคป (tachistoscope) ที่มีความไวของหน้ากล้องถึงเศษ 3 ถึง เศษ 10 ส่วน 1000 ต่อวินาที จนกลุ่มตัวอย่าง

รายงานว่าไม่เห็นสิ่งเร้าที่ถูกนำเสนอ แต่เมื่อทดสอบหลังการทดลองแล้ว กลับปรากฏว่าจิตใต้สำนึกรับรู้สิ่งเร้าที่ไม่รู้สึกตัวเหล่านี้

จากวิธีการดังกล่าวข้างต้น ทำให้สามารถสื่อสิ่งเร้าที่ต้องการสู่หน่วยความทรงจำในระดับจิตใต้สำนึก ซึ่งมีอิทธิพลต่อการกำหนดการกระทำหรือพฤติกรรมของมนุษย์ได้ อิทธิพลของสิ่งเร้าดังกล่าวจะคงอยู่นานเท่าใดนั้น ได้มีการพิสูจน์และอธิบายไว้ดังนี้

ระยะเวลาของอิทธิพลของสิ่งเร้าที่รับรู้ในระดับจิตใต้สำนึก

เมรีเคิล (Merikle, 1998) รายงานไว้ว่า งานวิจัยเชิงทดลองเกี่ยวกับการรับรู้ของจิตใต้สำนึก ส่วนใหญ่จะวัดผลทันทีที่จบการนำเสนอสิ่งเร้า ซึ่งเวลามักเป็นวินาที การออกแบบการทดลองในลักษณะนี้ทำให้ ไม่สามารถนำผลไปใช้ได้ เพราะไม่สามารถยืนยันว่า ถ้ามีการให้สารกับจิตใต้สำนึกยาวนานขึ้น ผลจะคงอยู่ยาวนานขึ้นหรือไม่ ประเด็นนี้จึงเป็นประเด็นที่รอการพิสูจน์ให้ประจักษ์ต่อไป อย่างไรก็ตามเมรีเคิล ได้กล่าวถึงงานวิจัย 2 เรื่องที่แสดงให้เห็นว่า ผลของการรับรู้ด้วยจิตใต้สำนึกนั้น คงอยู่นานกว่าการวัดเป็นวินาที ดังนี้

เรื่องแรกเป็นการทดลองของ โพเรตซ์ (Poetzl) กลุ่มตัวอย่างถูกเสนอด้วยภาพทิวทัศน์ธรรมชาติที่องค์ประกอบมากมาย ทันทีที่จบการเสนอกลุ่มตัวอย่างถูกขอให้เขียน หรือวาดเกี่ยวกับภาพที่นำเสนอด้วยความเร็วขนาด 100 ไมโครวินาที และถูกขอร้องให้บันทึกความฝันที่อาจมีขึ้นในคืนนั้น ผลปรากฏว่า มีการเขียนเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่กลุ่มตัวอย่างไม่ได้รายงานว่าเห็นในตอนต้น แสดงว่า จากการสัมผัสรับรู้เพียงแค่ครั้งเดียว มีผลต่อพฤติกรรมถึงคืนนั้น ซึ่งมีระยะเวลายาวนานเป็น ชั่วโมงไม่ใช่วินาที

งานวิจัยเรื่องที่สอง จากการศึกษาคนไข้ที่ถูกวางยาสลบ โดยปกติทั่วไปคนไข้เกือบทั้งหมด บอกว่าจำอะไรระหว่างผ่าตัดไม่ได้เลย แต่การทดลองกับคนไข้กลุ่มนี้ เป็นเวลานานกว่า 30 ปี โดยทดลองนำหูฟังมาสวมให้กับคนไข้ในขณะที่สลบ เมื่อตื่นขึ้นมาคนไข้จะถูกถามว่า จำได้ไหมว่าได้ยินคำอะไรในขณะที่สลบอยู่ คนไข้ส่วนมาจะตอบว่าจำไม่ได้ แต่เมื่อมีการช่วยแนะ เช่นให้อักษรบางตัว เช่น จี ยู ไอ (gui __) หรือ พี อาร์ โอ (pro __) ถ้าเทปที่คนไข้ฟังขณะที่สลบมีคำว่า ไกด์ (guide) หรือ พราวด์ (proud) อยู่ คนไข้ก็จะเติมช่องว่างที่เหลือให้เป็นคำที่มีอยู่ในเทป ทั้ง ๆ ที่สามารถเติมคำอื่น ๆ ที่ไม่มีอยู่ในเทปได้ เช่น กิลท์ กิลด์ ไกล์ พรูฟว์ พราวล์ โพรเบ (guilt guild guile prove prowl probe) เป็นต้น

เมริเคิลและเดนแมน (Merikle & Daneman, 1996) ได้สังเคราะห์งานวิจัยต่าง ๆ ที่ศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ด้วยจิตสำนึกของคนไข้ผ่าตัดขณะที่สลบ ผลปรากฏว่า สารที่ถูกนำเสนอเนี่ย คงอยู่ในความทรงจำของคนไข้ 24 ชั่วโมงภายหลังการผ่าตัด และเมื่อทดสอบความจำของคนไข้ในขณะที่อยู่ในห้องรอฟื้น ก็จะพบว่าคนไข้สามารถจำสิ่งต่าง ๆ ได้มากกว่า ถ้าเปรียบเทียบกับ การทดสอบเมื่อระยะเวลาหลังการผ่าตัดผ่านไป 2 หรือมากกว่า 2 วัน ผลของการวิเคราะห์ดังกล่าว สนับสนุนข้อสรุปที่ว่า สารที่รับรู้ด้วยจิตใต้สำนึกนั้น มีอิทธิพลเป็นเวลานาน แต่ข้อสังเกตนี้ยังต้องการออกแบบการทดลองเพื่อพิสูจน์ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เมริเคิล (Merikle, 1996) มีความเห็นว่า อิทธิพลของสิ่งเร้านั้นน่าจะคงอยู่นานกว่า 24 ชั่วโมง และยังเล่าถึงรายงานของศัลยแพทย์ชื่อเลวินสัน (Levinson) ที่ได้ทำการทดลองกับคนไข้ของตนจำนวน 10 คน ในขณะที่ยังสลบอยู่ โดยแพทย์จะแก้งพูดว่า “เดี๋ยวก่อนฉันไม่ชอบสีหน้าของคนไข้ ริมฝีปากของเขาคล้ำมากไป ฉันจะให้ ออกซิเจนเพิ่มนิดหน่อย” เมื่อพูดจบประโยคการผ่าตัดก็จะเสร็จสิ้นพอดี หนึ่งเดือนถัดมา เลวินสัน ได้ทำการทดสอบความจำของคนไข้เหล่านี้ ปรากฏว่าคนไข้ 4 คน สามารถจำข้อความสำคัญได้อย่างครบถ้วน อีก 4 คนจำเนื้อหาได้เพียงบางส่วน การทดลองนี้ชี้ให้เห็นว่า ถ้าสารที่รับนั้นเป็นเรื่องที่สำคัญเกี่ยวกับตนเอง ก็จะส่งอิทธิพลที่ยาวนานต่อคน ๆ นั้น

งานวิจัยเกี่ยวกับการรับรู้ด้วยจิตใต้สำนึกในประเทศไทย

งานวิจัยด้านนี้ในประเทศไทยยังมีอยู่น้อยมาก เท่าที่ศึกษาพบมีการศึกษาเชิงทดลองของ ประกอบ ผู้วิบูลย์สุข (2539 ก) ได้ทำการทดลองกับอาสาสมัคร จำนวน 64 คน เป็นเพศหญิง 44 คน เพศชาย 20 คน โดยแบ่งกลุ่มออกเป็น 2 กลุ่มเท่ากัน กลุ่มที่ 1 ฟังเทปที่ซ่อนข้อมูลเชิงบวกที่เกี่ยวกับการคลายเครียด ส่วนกลุ่มที่ 2 ฟังเทปเพลงสากลที่ปราศจากข้อมูล ระยะเวลาในการฟังแต่ละครั้ง 30 นาที ความดังของเสียงและสภาพแวดล้อมในการฟังทุกอย่าง รวมทั้งวันที่เหมือนกันทั้งหมดทั้ง 2 กลุ่ม อาสาสมัครจะได้รับฟังเทปวันละครั้ง รวม 5 วันติดต่อกันคือ จันทร์ถึงศุกร์ ก่อนการฟังเทป หลังการฟังครั้งแรก และเมื่อสิ้นสุดการฟังครั้งสุดท้าย อาสาสมัครจะถูกขอให้ประเมินตนเอง ด้วยแบบสอบถามเกี่ยวกับสุขภาพจิต (mental well-being) 11 หัวข้อ แต่จริง ๆ แล้วมีข้อเสนอแนะที่ผสมลงในเทปมีเพียง 7 หัวข้อทั้งนี้เพื่อตรวจสอบความลำเอียงของกลุ่มตัวอย่าง แต่ไม่พบความลำเอียงใด ๆ จากการทดลองผลปรากฏว่า กลุ่มทดลองมีความรู้สึกผ่อนคลาย จิตใจเข้มแข็ง เชื่อมมั่นในตนเอง รู้สึกว่าแรง และชีวิตมีความสุขขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

พรสวรรค์ ธารารธรรมรัตน์ (2543) ได้ทำการทดลองเพื่อเปรียบเทียบความหวังในผู้ป่วย มะเร็งปากมดลูก ที่ได้รับรังสีรักษาจำนวน 40 คน โดยแบ่งกลุ่มออกเป็น 2 กลุ่มเท่ากัน กลุ่มทดลองจะได้รับฟังเทป 2 ม้วนคือ เทปที่ซ่อนข้อมูล (subliminal audiotape) กับเทปข้อมูลการปฏิบัติร่วมกับวิธีคิดเชิงบวก ส่วนกลุ่มควบคุม จะได้รับฟังเทป 2 ม้วนเช่นกัน คือเทปเพลงที่ปราศจากข้อมูลกับเทปข้อมูลการปฏิบัติร่วมกับวิธีคิดเชิงบวก ซึ่งทั้ง 2 กลุ่มจะได้รับฟังเทปทั้ง 2 ม้วน เป็นเวลา 4 สัปดาห์ เริ่มตั้งแต่ 1 วันก่อนรับรังสี โดยใช้แบบบันทึกข้อมูลทั่วไป และแบบวัดความหวังของ โนวอตน์ (Nowotny, NHS) ผลปรากฏว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนความหวังเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากการศึกษาหนังสือและการวิจัยต่าง ๆ พบว่ากับประสบการณ์ส่วนตัวของการฝึก การพลังปาก และการกระทำพฤติกรรมบางอย่างโดยไม่รู้ตัวออกไป ทำให้ผู้วิจัยยอมรับการมีอยู่ของ จิตใต้สำนึก และยอมรับว่าจิตใต้สำนึกมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม และเมื่อได้อ่านการทดลองต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทดลองใช้วิธีสื่อถึงจิตใต้สำนึก ซึ่งเป็นบริเวณที่แรง ขับดันความก้าวร้าวถูกเก็บกดไว้ เพราะวิธีนี้เป็นวิธีที่ประหยัด ปลอดภัย ทำได้กับกลุ่มตัวอย่างหลายคนในเวลาเดียวกัน ถ้าการทดลองนี้สามารถลดความก้าวร้าวได้ ก็จะเป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งในการ ปรับความก้าวร้าวของเยาวชนไทย

ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีสื่อถึงจิตใต้สำนึก โดยใช้วิธีซ่อนข้อมูลเชิงบวกที่ช่วยในการปรับพฤติกรรมของความก้าวร้าว ลงในเสียงเพลงที่เหมาะสมกับวัยรุ่น โดยออกแบบการทดลองไว้ดังนี้

1. บันทึกข้อมูลเชิงบวกซ่อนลงไปกับเพลงที่ใช้ประกอบการเดินแอโรบิค ซึ่งเทปนี้ นายแพทย์ ประกอบ ผู้วิบูลย์สุข เป็นผู้จัดทำ เพราะจำเป็นต้องใช้เครื่องมือพิเศษในการบันทึกเสียง

2. ใช้เพลงที่สนุกสนานคึกคักที่เหมาะสมสำหรับวัยรุ่น จำนวนหลายเพลง
3. ใช้ร่วมกับการเต้นแอโรบิค ซึ่งเป็นกิจกรรมออกกำลังกายที่เหมาะสมสำหรับวัยรุ่น
4. โดยดำเนินกิจกรรมสัปดาห์ละ 7 วันติดต่อกันเป็นเวลา 20 วัน
5. การประเมินความก้าวร้าว จะใช้แบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการรับรู้ด้วยจิตสำนึกยังมีข้อโต้แย้งที่ยังหาข้อยุติไม่ได้ จึงเป็นเรื่องที่ท้าทายอย่างหนึ่งสำหรับผู้วิจัยในการทำการทดลอง และยังเป็นประโยชน์ด้านองค์ความรู้ และการนำไปใช้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อสังคม